ХОЁР ТҮСЭБ ДҮҮРГЭХЫН ТҮЛӨӨ

Гүрэндөө түсэбһөө гадуур таряа худалдаял

...манай колхозойн аймаг соо бултанһаа таряа худалдаха. Тиигэбшье энэ амаа амарангүй, алдандоо үшөө ехээр, худалдаха гэжэ тоог дээрэһээ...нисэ, хара таряа ...нууд бэлэдхэ...шожол байна.

...гаад нимэ эртэ, гүрэндэ таряа хуургэд, үшөө ...а худалдаха аргаби...ди гэжэ хэдэн ...тай болоно. Нэн түрүүбөөр элдүүрилэн ...ааһ байнаар хубаа...ай ашаар барг...гулааби. Колхозой энэ жэлдэ газараа ...ыраггүй һайнаар ...лжэ, хабарайнгаа ...ааргтайгаар, таа...болзорто, эмхитэйгэн байна. Жэ...ааа майн туруушын таряабди. Энэмнай ...ыгэ байдалда таарамсэбэр паар, намарай паар дээрэ тариһанаймнай ашаар хүнэй үбсүүсохимо гэхээр үлхэн шэнисэ ургажа, га бүриһөө 25 центнер хүрэтэр ороохон гарана.

Гэбэшье бүхы шэниисэеэ гансахан паар дээрэ багтааха аргагүйбди. Нёдондо ородоол 800 гектар паар ихахалагдаһан байгаа. Теэд бүхыдөө 2262 гектар шэнисэ тариха байгаа ха юмбиди. Тиимэһээ һайса бодожо үзөөд, энэ ургамалые дайралдаһан лэ газарта тарихагүй, харин таарамжатай зохид, урда жэлынь ямар нэгэн һайн ургамал тариһан газарта хэхэ гэжэ шиидээбди. Жэшээлхэдэ, кукуруза ургуулаад, намар хахалһан 70 гектарта шэнисэ таригдаа. Мүнөө тэндэһээ га бүриин 24,3 центнер ургаса абтаа. Энэ үрэ дүн юу харуулнаб гэхэдэ, кукуруза таряад, намарынь хахалжа бэлдэһэн газарһаа сэбэр паар дээрэхиһээшье дутуугүй ургаса абтана бшуу. Кукуруза тариһан газарта шэнисэ һайн ургадаг гэжэ Мухар-Шэбэрэй аймагай «Коммунизм» колхозой мэргэжэлтэдэй хэһэн тобшололые манайшье дүй дүршэл баһал гаршэлнэ.

Мүн горох обёос хоёрые холижо таряад, һүүлдэнь намар хахалһан газарай га бүриһөө 13 центнер шэнисэ абтана.

Эдэ бүгэдын ашаар колхознай ороохо таряанай бараг һайн ургаса ургуулжа, сентябриин 1-нэй мэдээгээр гүрэнэйнгөө амбаарта 3500 центнерэй ороно 3600 центнер таряа оруулаа. Саашань бодожо үзөөд, гүрэндөө түсэбһөө гадуур үшөө 3500 центнер таряа худалдахэ гэжэ шиидээбди. Энэмнай дээшэлуулэгдэһэн сэнгээр абтажа, гансахан түсэбһөө гадуур худалдагдаһан таряанһаа 57.750 тухэригэй олзо оруулагдаха болоно.

Билэ юундэ түсэбһөө гадуур таряа худалдаха гэжэ шиидээбби? Туруун үйлэтбэриин-финансова түсэбэйнгөө ёһоор га бүриһөө 8,5 центнер ороохо абажа, бүхыдөө 34 мянган центнер таряа хуряахаар хараалһан байгаабди. Энээн дээрэһээ гүрэнэй түсэбшье табигдаһан. Теэд мүнөө га бүриһөө дунда зэргээр 12 центнер ургаса абажа, бүхыдөө 40 мянган центнерһээ доошо бэшэ таряа хуряаха аргатай болоод байхадаа, түсэбһөө гадуур гүрэндөө таряа худалдажа, олзо доход ехээр оруулха гэжэ бодоо ха юмбиди.

Артелийн механизаторнууд хуряалгаа эршэмтэйгээр ябуулжа, монсогоршье хоолос гээнгүй абахын түлөө тэмсэнэ. Туруу таряашадай дүй дүршэл ургэнөөр хэрэглэнэбди. Жэшээлхэдэ, Ангархай гэжэ газарта 144 гектар шэнисэ, 320 га ешмээн таригданхай. Хэнэйшье мэдэһээр, ешмээнэй ургаса комбайнаар сэхэ хуряахада дээрэ. Тиибэшье манай механизаторнууд тэрэниие амяарлан хадажа байнхай. Юундэ тиигэнэб гэхэдэ, ешмээн жэгтэ эдеэшэдэггүй, комбайнаар сэхэ хуряагаа һаа гээлтэ гараха бшуу. Харин шэниисын ургасын унанхай байһан тэрэрһээнь сэхэ комбайнданабди.

Гүрэнтэ таряа худалдахынгаа хажуугаар ураһа хуряагээ бэлдэжэ эхилээбди. Колхозой амбаарта түруушын 600 центнер эрхим шанартай ураһэн хаагдаа. Гадна энэ жэлдэ гансал шэнисээ сортовой ураһөөр тариһан һаа, ерэхэ жэлдэ бүхы ороохото ургамалнуудаа сортовой ураһөөр тариханмай. Байгша ондо ниитын адууһа малда эдюулхээр талха таряанай зүйл ехэ бэлдэгдэхэ болоно. Мүнөө энэ хэрэггэ 14 мянган центнер таряа галханай зүйл таһалагдаха, тэрэнэй ехэнхинь ешмээн байха юм.

Таряа хуряалгын түлөө ябажа байбашье, механизаторнууднай ерэхэ жэлэйнгээ ургасада һаналаа ехээр табина. Эдэ ударнуудтэ намарай паар хахалалгада 10 трактор табигданхай. Тэдэнэр таряанай хуряагдажа, һолоомоной сэбэрлэгдэмсээр хахалжа захалдаг. Мүнөө 500 гаран гектар намарай паар бэлдэгдээ. Илангаяа кукуруза, горох обёос хоёрые холижо тариһан газарые хахалнабди.

Һолоомо һүрилхэ түхеэрэлгэшье бии. Бүхыдөө 2000 гектар намарай паар хахалжа бэлдэхэ зорилготойбди. Тэрээн дээрэмнай үшөө 1024 гектар сэбэр паар бии. Эдэмнай ерэхэ жэлдэ ороохо таряанай ундэр баян ургаса абаха һайн эрхэ нухэсэл болохоб.

М. КАВЕЛИН.
Зэдын аймагай XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.
А. ТРУТНЕВ,
колхозой главна агроном.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

42-дохи жэлэй гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 209 (10886) | 1965 оной сентябриин 4, суббото | Сэн 2 мүнгэн

ХҮДӨӨ АЖАХЫН ШЭНЖЭЛЭЛ

ШАМДАХААР САГ ЕРЭЭ

Намарай саг оронхой. Республика соомнай үбһэ хуряалга үргэлжэлһөөр. Сентябриин нэгэнэй байдалаар колхоз, совхозуудта хамта 164 мянга шахуу тонно үбһэн һүрилэгдэжэ абтаба. Үнгэрһэн жэлэйхитэй сасуулхада, 130 мянган тонноор бага үбһэн хуряагдаһан болоно.

Энэмнай яахадаа тиимэ болооб? Ганданги жэлшье байгаа һаань, зарим аймагуудта сабшалангай ургаса яһала һайн. Хэрбээ саг болзор соогоо хурьяагдаһан байбал, мүнөө жэлдэ республикадамнай нёдондонойхиһоо дутуугүй үбһэн абтаха һэн.

Жэшээлхэдэ, Зэдын аймагта үбһэнэй ургаса гандашоо гэлтэй бэшэ. Зунай эхиндэ бороотой байжа, зарим ажахынуудай сабшалан дээрэ үбдэгсөө гэхээр үбһэ ургаһан байна. Тезд иимэ баян ургасаяа саг болзортонь хуряан абажа шадангүй, абтажа болохоор нилээд ехэ үбһэеэ алдажа байна бшуу. Хараад үзэхэдэ, тус аймагта иимэ байдал ушарна. Эндэ 23 мянган гектар сабшалантай юм. Мүнөө үедэ тэрэнэйнь 80 хуби хуряагдаа. Гектараар бодоходо хуряагдаһаниинь ехэшье һаа, абтаһан үбһэниинь тон бага. Аймаг дотор 42 мянга 400 тоннын орондо, ородоол 12 мянга гараниинь абтаа гэхэ гү, али түсэбынь 29 процент дүүргэгдэнхэй. Адууһа мал олонтой, томохон аймаг аад, үбһэ абалгаараа республика дотороо гэзгдэжэ ябана ха юм. Сэлэнгын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудта дала гаран хубинь хуряагдажа абтанхай. Абтаһан үбһэниинь баһал бирагүй, эдэ аймагуудта түсэбөө арайхан 30 гаран процент дүүргэгдэнэ.

Тиихэдэ зарим аймагуудта, жэшээлхэдэ, Яруунада үбһэ хуряалга бүришье хангалтагүй. Эндэ 48 мянга гаран гектар сабшалантай, тэрэнэй ородоол 29109 гектарынь сабшагдаа. Тиигэбшье сабшагдаһан үбһэниинь мүртэйгөөр хуряагдажа абтанагүй. Бүхыдөө 5321 тонно үбһэн һүрилэгдэжэ абтаа гэхэ гү, али түсэбынь арайхан 9 процент дүүргэгдээ.

Һүүлэй үедэ Зэдэ, Сэлэнгэ бороо хуратай байжа, үбһэ хуряалгада һаад ушаруулаа бэшэ, харин бүхы республика доторнай иимэрхүү байдал үзэгдөө. Тиигэбэшье һаань, ажалаа зүбөөр эмхидхэһэн, түрүү онол арганууудые ургэнөөр хэрэглэһэн ажахынуудхэлэлмэриин һайн жэшээ харуулна. Энэ жэлдэ илангаяа Баргажанай аймагай колхоз, совхозуудэмхитэй һайнаар ажаллаа. Мүнөө үедэ үбһэ хуряалгаар республика дотороо түрүү ябана. Сентябриин нэгэнэй байдалаар тус аймаг бүхы сабшалангай 79 процентые хуряагаа. Түсэбэй ёһоор 48 мянган тонно үбһэ абаха аад, тэрэнь 60 процент дүүргэгдээд байнхай. Эндэ илангаяа Хурамхаанай совхоз ехэ амжалта туйлаба, Тус ажахы мүнөө үедэ 36 мянган центнер үбһэ һүрилжэ абаа. Хуряалгаяа һаяын удэрнүүдтэ дүүргэжэ, бүхыдөө 40 мянган центнер үбһэ ниитынгээ малда бэлдэхэдэ хараална. Мүнөө жэлдэ сабшалангай ургаса багашье, байбалынь, совхозой ажалшад булан тохой, уһа намагтай газарай үбһэ сабшэлдажа абаһан. Үбһэ хуряалгада хүн зон олоороо хабаадаһан байха юм. Совхозой дирекци, партийна болон профсоюзна организациинууд ажалшадые материальна талаарнь һайнаар урмашуулһан байна. Мүн XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо 65 мянга 500 центнер түсэбэй орондо 63700 гаран центнер үбһэн бэлдэгдээ. Энэ ажахы нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо арбаад мянган центнерээр ехэ үбһэ абаад байна. Үбһэ хуряалгада хабаадагшад һайнаар урмашуулагдажа ажалынь эмхитэйгээр ябана.

Мүнөө республикымнай ажахынуудта 381 мянган тонно силос дарагданхай. Нёдондоной сентябриин нэгэнэй байдалтай сасуулан харахада, 186 мянган тонноор бага хэгдээ. Кукурузын силос ехээр дарагдаха байгаад, энэ ургамалые хуряалга олохон ажахынуудта удааржа байнхай. Жэшээлхэдэ, Сэлэнгын аймагай ажахынуудта 4130 гектартай аад, тэрэнэйнь кукуруза ородоол 824 гектарынь гэхэ гү, али 20 процентнь хуряагдаа. Энэ жэлдэ эгээл ехэ тарилга хэһэн Бэшүүрэй, Зэдын аймагууд ургасаяа хуряажа хахадлаашьегүй. Тиихэдэ Мухар-Шэбэрэй аймагай ажахынуудта 7591 гектарта кукуруза таригдаад, арайхан 2500 гараниинь хуряагдаа.

Үбһэ хуряалга, силос дарагдалгын худэлмэриие түргэдхэхэ гээшэ мүнөөдэрэй шухала зорилго болоно. Саг ороитожо байна, үбһэн хагдарна муудахань. Тиихэдэ хуйтэрнэ, кукурузын ургаса хюрууда сохюулхадаа болохо. Малда тэжээл бэлдэлгые һайнаар эмхидхэхэ, ажалай дутуу дунданууды усадхаха хэрэгтэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд яаралтай хэмжэ абамаар.

ХОЁР МЕТР ҮНДЭРТЭЙ

ТҮНХЭН. (Телефоноор абтаба). 13100 тонно! Эды силос манай Саяанай совхоздо бэлдэгдээд байна. Ехэхэн гээшэ ааб даа. Энээнэймнай ехэнхинь кукурузаар дарагдаһан силос.

Хэн кукурузын баян ургаса ургуулааб? Совхозоймнай түрүү кукурузашан Павел Аюшеев 120 гектарта кукуруза тариһан. Саг соонь тарилгаяа үнэргэжэ, ургасыень һайнаар харуулжа, хоёр метр үндэртэй кукуруза ургуулжа шадаба. Энэ хүмнай түрүүшынгээ жэлдэ худэлнэ бэшэ, харин хэдэн жэлэй туршада ажаллана. Зоригтой хүн. Энэ ургамалай баян ургаса абахын тулада бүхэли жэл — үбэл, намар гэлтэгүй ажаллажа байдаг юм. Хоёр метр үндэртэй кукурузаһаа хэды ехэ тэжээл абтаха болоноб! Бодоод үзөө һаа, олон мянган тонно болохо байна.

Силос дарагдалга отделени бүхэндэ ябажа байна. Энэ худэлмэриндэ гуша гаран автомашина хабаадана. Энээнтэй хамта совхозоймнай механизаторнууд таряа хуряалгые эмхитэйгээр үнгэргэнэ. Хуряалгын ороһон саг-һаа хойшо олон механизаторнууд ажалдаа шалгарна. Комбайнер Жамьян Оноров 133 гектарта шэнисэ хадаа. Гадна Жамса Таганов 96 гектарай баал суглуулан сохёё. Комбайнһаа ороһон таряан сэбэрлэгдэжэ, гүрэндэ тушаагдана. Шэнэ ургасаһаа 500 гаран центнер таряа гүрэндөө худалдаабди.

Мүнөө жэлдэ совхознай 12 мянган центнер таряа гүрэндөө үгэхэ түсэбтэй. Ороохо таряанай ургаса һайн. Гектар бүриһөө дунда зэргээр арбан центнерһээ доошо бэшэ абтаха хараатай.

Г. ГАРМАЕВ,
Саяанай совхозэй экономист.

ГҮРЭНДЭ МАЛ АЖАЛАЙ ПРОДУКТЫУДАЙ ХУДАЛДАГДАЖА БАЙҺАН ТУХАЙ

1965 оной сентябриин 1-нэй мэдээн

(Юһэ һарын түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд	Бүхыдөө тушаагдаһаниинь			
	мяхан	һүн	үндэгэн	ноохон
Баргажанай	66	77	102	97
Бэшүүрэй	42	92	134	107
Зэдын	46	93	117	109
Яруунын	59	88	147	113
Баунтын	41	89	—	—
Загарайн	49	89	113	109
Захааминай	63	90	111	100,9
Кабанскын	85	94	99,7	127
Прибайкалийн	62	97	123	100
Хяагтын	44	94	121	119
Мухар-Шэбэрэй	40	90	110	118
Сэлэнгын	43	92	144	108
Түнхэнэй	56	93	75	119
Ахын	18	63	—	121
Улаан-Удын	45	89	114	110
Хориин	53	90	118	116
Республика бүхыдөө	54	91	110	111

Үнгэрэгшэ жэлдэ Владимир Комиссаров комбайнаараа сезон дотор 350 гектар таряа хуряажа, нухэдэйнгөө дунда эрхимлэжэ гараһан юм. Мүнөө жэлэй ургаса хуряалгые дүршэл ехэтэй механизатор түгэс бэлэдхэлтэй цетаһан. Мүнөө энэ комбайнер удэр бүриинөө даабари үлүүлэн дүүрэнэ. ЗҮРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): комбайнер В. КОМИССАРОВ тракторно-таряан ажалай бригадын бригадир Нима Даржаевтай хадаха таряагаа хаража байна.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Япон милитаризмые диилэһэн илалтын хүндэлэлдэ

Милитарис Японой диилдэһэн тухай актда тэбхэр хорин жэлэй урда тээ гар табигдаа һэн. Дэлхэйн хоёрдохи дайнай дүүрэһэн энэ үдэртэ зорюулагдажа, сэрэгэй алба хэгшэдэй, Москвагай ажалшадай түлөөлэгшэдэй баярай суглаан сентябриин 2-то Совет Армиин Центральна театр соо болоо.

СССР-эй Оборонын министр, Советскэ Союзай Маршал Р. Я. Малиновский, Советскэ Союзай маршалнууд, түрэл түрэлэй сэрэгүүдэй маршалнууд, генералнууд, адмиралнууд, офицернүүд, солдадуудаа, Советскэ Союзай Геройнууд, партийна, советскэ болон комсомолой худэлмэрилэгшэд суглаанай президиумдэ һуугаа.

Моссоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В. П. Исаев суглаае нээгээ.

КПСС-эй ЦК-гай Президиум хүндэтэ президиумдэ һунгагдаһан байна.

«Япон милитаризмые һамна бута сохиһоор 20 жэлэй ой» гэһэн элидхэл СССР-эй Оборонын министрэй орлогшо, ракетнэ сэрэгүүдэй главна командалагша, Советскэ Союзай маршал Н. И. Крылов хэһэн байна.

(ТАСС).

Хариин журналистнууд Хабаровскда

ХАБАРОВСК, сентябриин 2. (ТАСС). Хариин бүлэг журналистнууд Хабаровскда гурбан удэрэй түршэ соо аяншалаа. США-гай, Канадын, Австралийн, Израилийн, ФРГ-гэй, Италийн, Турциин, бусад ороннуудай коммунистическэ болон бүржуазна органууды тэдэнэр Советскэ Союзда түлөөлдэг юм.

Хариин журналистнууд городой үзэсхэлэн һайхан юумэнүүдтэй танилсаа. «Амуркабель» заводто хүрөө. Хабаровска хизаарай экономикын, культурын хүгжэлтэ тухай хизаарай түсэблэлгын комиссийн түрүүлэгшэ М. Миневич хөөрэжэ үгөө.

Мүнөөдэр тэдэнэр Эрхүү орохоёо нидэн гараа.

СССР-ЭЙ ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ГАДААДЫН ХЭРЭГҮҮДЭЙ ТАЛААР КОМИССИНУУДАЙ ЗАСЕДАНИ

Бээ абанги байха, али алиндаа добтололсохогүй тухай СССР-эй болон хаанта Афганистанай хоорондо 1931 оной июниин 24-дэ баталагдаһан договорой хүсэндөө байха болзорые һунааха тухай 1965 оной августын 6-да Москвада гар табигдаһан протоколые эсэслэн баталхыень СССР-эй Верховно Советэй Президиумдэ СССР-эй Верховно Советэй Союзай Советэй болон Национальностьнуудай Советэй гадаадын хэрэгүүдэй талаар комиссинууд һанамжалан дурадхаа.

Комиссинуудай хамтын заседаниин сентябриин 2-то Кремлийн Ехэ ордон соо болоходо, энэ шиидхэбэри нэгэн дуугаар баталан абтаһан байгаа.

Энэ протоколые эсэслэн баталха тухай СССР-эй Министрнүүдэй Советэй дурадхалые СССР-эй Верховно Советэй Президиум комиссинуудта тобшолол хэхын тулада дамжуулан үгэһэн байгаа. Энэ дурадхалыень комиссинуудай гишүүд депутат Ю. В. Андроновой түрүүлэлгэ доро зүбшэн хэлсэһэн байна.

Советскэ правительствын даалгабарыар СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко мэдээсэл хэжэ, бээ абанги байха, али алиндаа добтололсохогүй тухай советско-афганска договорой удха шанар тухай хэлэһэн байна.

Советскэ Союзай болон Афганистанай хоорондохи хани ёһоной, хүршэ һайн харилсаануудые бэхижүүлхэ зорилгоор энэ договор баталагдаһан байгаа гээд А. А. Громыко мэдуулээ. Октябриин революциин һүүлээрхи түрүүшын жэлнүүдтэ В. И. Ленинэй сэхэ хабаадалгатайгаар эдэ харилсаануудта үндэнэ һуури табигдаһан юм. Энэ договор хадаа ондо ондоо политическэ байгуулалтатай гүрэнүүдэй энхэ тайбанаар зэргэ оршоо байха ленинскэ гол ёһонуудые, хоёр ороной ардуудай болон бүгэдэ ниитын эб найрамдалай аша туһада тааруугаар, үнэхөөрөл хүршэ һайн харилсаа холбоо байгуулхые орододог Советскэ Союзай болон Афганистанай эрмэлзэлгэнүүдые батадхаа.

Бээ абанги байха, али алиндаа добтололсохогүй тухай договор ехэ удха шанартай гэжэ Афганистанай тала тоолодог. Тиигээд тус договорой хүсэндөө байха болзорые 10 жэлдэ һунааха тухай үүсхэл гаргаһан байна. Договорой хүсэндөө байха болзорые удаадахи 10 жэлдэ һунааха гээшэ совет гүрэнэй шухала аша туһада тааралдана гэжэ Советскэ правительство тоолоно гээд СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр хэлээ.

Депутат Т. И. Соколов, депутат, армийн генерал Д. Д. Лелюшенко, депутат Н. Д. Худайбердыев, депутат А. А. Сурков заседани дээрэ мүн лэ үгэ хэлэһэн байна.

Түрүүлэгшэ Ю. В. Андропов зүбшэн хэлсэлгын дүн гаргахадаа, иигэжэ тэмдэглээ. Бээ абанги байха, али алиндаа добтололсохогүй тухай СССР Афганистан хоёрой хоорондо баталагдаһан договорой хүсэндөө байха болзорые арбан жэлдэ һунааха тухай советско-афганска протоколдо комиссинуудтай гишүүд сагналтэ үгэхэдөө нэгэн һаналтай байба.

Бээ абанги байха, али алиндаа добтололсохогүй тухай СССР Афганистан хоёрой хоорондо 1931 оной июниин 24-дэ баталагдаһан договор удаан саг соо шалгалта барижа гараа гээд Ю. В. Андропов хэлээ. Советско-афганска харилсаануудые саашадань бэхижүүлгэдэ, тэрэшэлэн бүгэдэ ниитын эб найрамдал болон улаасхоорондын тэгшэ эрхэтэй харилсаа холбоо батадхаха хэрэгтэ договорой хүсэндөө байха болзорые удаадахи 10 жэлдэ һунааха тухай баталагдаһан протоколой туһалха байһавиинь лабтай.

Дунай мүрэн дээрэ «Түмэр үүдэн» шадар «Джердан» гэжэ гидроэнергетическэ болон судныи ябалгын системые югославска талын барилгада экономическа болон техническэ туһаламжа үзүүлхэ тухай СССР-эй правительствын болон Югославийн Социалис Федеративна Республикын правительствын хоорондохи хэлсээе эсэслэн баталхыень, мүн экономическа болон техническэ харилсаа холбоон тухай советско-иракска хэлсээн тушаа СССР-эй правительствын болон Иракгай правительствын хоорондо гар табигдаһан протоколые эсэслэн баталхыень СССР-эй Верховно Советэй Президиумдэ гадаадын хэрэгүүдэй талаар комиссинуудтай һанамжалан дурадхаа. Эдэ асуудалнуудаар СССР-эй Министрнүүдэй Советэй Гадаадын экономическа холбооной талаар гүрэнэй комитетэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо И. В. Архипов мэдээсэлнууды хээ.

СССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Секретарь М. П. Георгадзе заседани дээрэ байлсаа.

(ТАСС).

...ОБОРОНЫН ...ЭЙ ПРИКАЗ

...247

Москва город.

...матросууд, ...олон старшина-...нууд, генерал-...ералнууд!

...амгаалгын агуу-...адаһан аад, мү-...ан, сэрэгэй ал-...он ветерануд!

...ухын гайхамшаг-...оной милитари-...сохиһоор, дэл-...дайнай дүүрэһээр ...манай Эхэ орон ...лэжэ байна.

...бөөгтэ хүсэнүүд ...ээ Японой Кван-...намна бута со-...ээ үгэ дуугүй-...ухай актда гар-...н милитарист-...ө союзнигуудаа...ааһан байгаа. ..., арадай-сүлөө-...болон Монголой ...онно армийн ...ааа үүргэ дүүр-...

...таризмын диил-...дахис хүсэнүү-...а. Алас-Дурна ...ороной аюул-...лэ.Ази-...лөөрэлгын хү-...гэдэ, Япондо ...дэлөөнэй дэб-...

...ийда Коммунис ...лбэрээр совет ...илата совет ...рэнэй байгуу-...р хүсые, манэй ...Зэбсэгтэ Хүсэ-...гүй хүсэ шада-...харуулаа. Со-...дайшалхы га-...дар соло, байл-...гшад тухай ду-...шье мартагда-...

...итикын ленин-...удта үнэн сэхэ ...үрэн эб найрам-...ордуудтай, тэрэ ...лтай хани харил-...лөө оролдосо-..., милитаризмда ...найрамдал аршаа-..., бэхижүүлхын ...ордолго гаргадаг. ...ата Америкын ...ээрхэг ябуул-...ралай хэрэгтэ ...дуулна гэжэ со-...мэдэрнэ. Дэл-...үүргые бэедээ ...абаһан США ...г муухай дай-...удай дотоодын ...ралсана.

...байдалай тохёол-...Коммунис парти, ...тельство хадаа ...ровой өөрыгөө ...бирие саашаа-..., Арми болон ...тем буу зэбсэ-...жэр хангаха, ...алис оронуудай ...бое бэхижүүлхэ ...нуудые абана. ..., коммунизмын ...хизаарлашагүй ...Зэбсэгтэ Хүсэ-...д Эсэгэ ороноо ...одоо зэһэнги бэ-...

...таризмые һамна ...дэлхэйн хоёрдо-...ээр хорин жэ-...рамдуулан, таа-...аршалнаб ...эмдэглэн, ЗА-...

...сентябриин 3-да, ...21 часта манай ...ралал—Москвада. ...нуудай нинс-...-городууд: Ле-...д, Севастополь ...тэрэшэлэн Ха-...восток, Шэтэ, ...Петропавловск ...калинскда ар-...ан буудалгаар ...

...ной эрхэ сүлөө-...й байдалай тү-...ануудта һаһа ...удта хэтэ мүн-...

...ит арад, тэрэ-...ориго Зэбсэгтэ ...ха болтогой! ...нуудые зориг-...лэгшэ Советскэ ...парти манда-...

...ны министр, ...ой Маршал ...НОВСКИЙ.

ПАРТИЙНА УДАРИДАГШЫН ТРИБУНА

ТАРЯА ХУРЯАЛГА — МАНАЙ ШАЛГАЛТА

ОЛОН ЯНЗЫН шиидхэхы шэнжэтэй, харюусалгатайшье худэлмэринүүдэй хагсарһан тон сулөө забгүй хаһа түлэг үедөө орообо. Тэдэнэй эгээл шухалань хадаа шэнэ ургаса хуряалга болоно ааб даа. Энэ худэлмэриие эмхи гуримтайгаар, эршэ түгэсөөр хаһа саг соонь бүтөөбэл, колхозой үйлэдбэриин саашанхи хүгжэлтын олон асуудалнууд урагшатай һайнаар шиидхэгдэхэ байһаниинь мэдээжэ.

Иимэһээл колхозой правлениин, партийна организациин гол анхарал энэ хэрэгтэ мүнөө зорюулагдаад байна. Таряашад, механизаторнуудай ханалгатай, ороддосотой ажалай аша үрөөр, хэды таг гасуур зунай болобошье һаань, манай колхоз энэ жэлэ хабар тариһан таряагаа яһала һайнаар ургуулжа, нёдондонойхиһоо дутуугүй гэхээр ороо̂ھо хуряажа абаха арга боломжотой. Поли дээрэ худэлдэг ажалшаднай гарилгын үедэ имаштал таряашан нэрээ суурхуулхаар бүгдөөрөө худэлжэ шадаа, мүнөө хуряалгыншье үедэ энэ нэрэ алдараа улам алдаршуулхаар зоригжонхой ажалжа байна.

Хүсэлжэ ургуулһан ургасаяа тон богонихон болзор соо, гээлтэ үрилтэдэ заашье оруулангүйгөөр хуряажа абаха байһандань колхознигуудтаа лаб батаар этигэдэг гээшэбди. Тиигэбэшье худөө ажахыдахи энэ кампаниие өөрөө бүтэхэдэ найдажархёод һууха болоо̂ھ haa, буруу хэрэг. Колхозой правленииг, партийна организациин эмхидхэхы, ударидахы, элсүүлхы уургэһээ энэ худэлмэриин ябаса бахал алишье талаһаа дулдыдаха байһыень арсахын аргагүй. Ябабашье, нэн түрүүлэн, хуряалгада хабаадаһан колхозой гэшүүдэй ажалай эмхидхэл, зүбөөр зохёоһон үрмашуулхы удхатай ажалай түлөөһэн хуряалгын худэлмэриин ябасада онсо нүлөөлхэ зэргэтэй. Эдээниие хараадаа абажа, августын 22-то колхозой бүхы механизаторнуудай зүблөө зарлажа, тэндэ хуряалгын худэлмэриин түсэб, ажалай эмхидхэл болон түлөөһэн тухай асуудал зубшэн хэлсээбди. Комбайнер, тракторист болон хуряалгада хабаадаха бусад гэшүүн бүхэн тус тустаа социалис уялга абаһан.

Ажахын урдаа хараха комбайнёрнууд С. Л. Оленников, Т. К. Оленников, А. Ф. Федоров болон бусад турүүшүүл хуряалгын үедэ тус тустаа 500 гектарһаа доошо бэшэ таряа хадаха, сохихо гэһэн уялга абаа һэн. Иигэжэ таба мянга шахуу гектар ороо̂ھото ургамлнуудай 3100 шахуу гектарынь худэлмэриин 11 удэрэй туршада баал болгон сабшагдаха, үлөөшэдэнь комбайн сэхэ табижа, долоон хоног соо сохин абаха гэһэн уялга бүхы колхоз дотор тодорхойлогдобо. Тиихэдээ хамаг худэлмэри эрхим шанартай байха байһаниинь дамжаггүй. Таряа хадалга, сохилготой, мүн һолоомо һүрилэлгэ, намарай наар хахалалга зэргэ эмхидхэгдэхэ ёһотой бшуу.

ПАРТОРГАНИЗАЦИИН колхозой правленитэй хамта хараалһан түрүүшэн зорилго гэхэдэ, комбайнай агрегадууд хоорондо мүрысөө эмхидхэгдээ. Мүрысөөнэй гуримай ёһоор, хуряалгын худэлмэриин дүн табан хоног бүхэндэ согсолгожо, илажа гарагшадта дамжуулгын вымпел барюулагдажа байха жишээтэй. Тиихэдэ шан барюулга хадаа таряа хуряалгын бүхы худэлмэриин дүүрэһэн хойно болзорынь, шанарынь оршолһон ороо̂ھонойнь хэмжээе хараада абажа бэелүүлэгдэхэ юм.

Жишээнь, түсэбөөр хараалһан болзор соо эрхим шанартайгаар таряагаа хуряажа, ороо̂ھо абаха түсэбөө дүүргэжэ шадаһан бригада дамжуулгын Улаан тугта, 1500 түхэриг эрэ мүнгэн шанда хүртэхэ ёһотой юм. Хуряалгын болзор болон шанарые, удэр бүриин нормын дүүргэлтые хараада абажа, илажа гараһан комбайнай звенодо, мүн элдэб хэмжээнэй мүнгэн шан үгтэхэ байна. Хоёр «С-6» комбайнһаа бүридэһэн звено 11 хоног соо 440 гектар таряа амяарлан хадабалнь 100 түхэриг эрэ, хэрбээ хадалгаяа 9 удэр соо 450 гектарта хүргэбэлнь, 150 түхэриг эрэ мүнгэн шан барюулагдаха. Тиихэдэ «СК-3» түхэлэй гурбан комбайн бүриһөө нэгэ звено эмхидхэгдэнхэй юм.

Таряа сохилго дээрэ баһал иимэрхүү мүрысөөнэй гурим тогтоогдонхой «СК-3» түхэлэй гурбан комбайнһаа бүридэһэн нэгэ звено 12 удэрэй туршада 420 гектарай таряа сохёод байгаа һаань, 140 түхэриг эрэ, хэрбээ 10 удэр соо 750 гектар сохибол, 180 түхэриг эрэ шан барюулагдаха болоно. Ороо̂ھо комбайнһаа тоог хүрэтэр, тоорһоо бэлэдхэлэй пункт хүрэтэр шэрэхэ уялгаяа дүүргэһэн шофернууд, намарай наар хахалха, һолоомо һүрилхэ нормоёо үлүүлһэн трактористнууд мүн лэ түсхайта шанда хүртэхэ байна.

Дээрэ мүрысөө эмхидхэлгэ, дүн гаргалга, илагшадые үрмашуулга тухай хэлэгдэбэ. Тэрэшэлэн хэһэн худэлмэриин хэмжээнһээ, бүтээсэ болон шанарһаа дулдыдахаар ажалай түлөөһэн механизаторнуудта үгтэхөөр тодорхойлогдонхой. Жишээнь, «ЖВН-6» жатка тодонхой «СК-3» комбайнай удэрэйнь норма 12 центнер хүрэтэр ургасагай газарта 22 гектар, ургасынь тэрэнһээ дээшээ унаха байгаа һаань, 20 гектар юм. Иимэ худэлмэри хэнэнэйнгээ түлөө механизатор 4 түхэриг 50 мүнгэ, хоёр килограмм ороо̂ھо абаха. Харин нормоһоо үлүүлээд байбалнь, үлүү хадаһан гектар бүриөө 50 мүнгэ, 500 грамм ороо̂ھо гол түлөөһэн дээрээ нэмэлтэ түлбэри болгон абаха болоно. Иимэ болохолоор комбайнер, тракторист бүхэн заатал һаа нормоёо үлүүлэн дүүргэхэ гэжэ ороддохо байһаниинь элирнэ.

ИИМЭЭР ХАРААЛАГДАҺАН хэмжээнүүд хадаа таряашадай эрмэлзэл хүсэлэлые улам эршэтэй болгохо аша үрөөр ехэ арга дүршэл болоно. Тиихэ зуураа ажалшадаа гансад шангаар, удэр һүнигүй гэхээр худэлгэхэ гэжэ бодобол таарахагүй хэрэг гаашэ. Һайнаар, һаадгүйгөөр, урма зоригтойгоор ажалдахэ эрхэ байдал механизаторнуудтаа байгуулха хэрэгтэй. Илангаяа удэр бүриинь эрилтэ хэрэглэмжые, культурна талаар хангалга шухала удхатай зүйл.

Манай бригадануудта гарагай зургаанда нүүдэл библиотекэ, гарагай хоёрто, долоондо автолавка, гарагай табанда медицинскэ худэлмэрилэгшэд аймагай центрһээ ерэхээр, гарагай гурба, зургаанда кино харуулжа байхаар тэдэниие эрхилдэг зохихо эмхи зургаануудтайнь үгээ ойлголсонхойбди. Тэрэшэлэн байд байд гээд аймагай культурын таһагай агитбригада ерэжэ, концерт наада харуулха, хүн зонтой хөөрэлдөө эмхидхэжэ байхаар хараалагданхай. Газетэ, журналнууд абтаһан лэ удэртөө полевой станууда, ороо̂ھоной тоогуудта абаашагдажа байна.

Полевой станууд дээрэ соёл сурталай, нинтэ-политическэ худэлмэри эмхидхэн ябуулжа байха харюусалгатай политэмхидхэлшэд гэһэн ниитын туншаалтай хүнүүд партийна организацяар томилогдонхой. Тэдэнэр харуулан ойлгуулха агитаци эмхидхэхэ, социалис мүрысөөнэй дүн согсолжо байха, ханын һонин, «Дайшалхы хуудаһа» болон элдэб бюллетеньнуудые гаргажа, холо ойрын, орон доторхи болон гадаадын оронуудаар боложо байһан али бүхы һонинхудые механизаторнуудта хөөрэжэ үгэхэ даабаритай. Иимэ политэмхидхэлшэдээр нэгэдэхи бригадада колхозой главна бухгалтер Нина Егоровна Федорова, хоёрдохи бригадада бухгалтер Ксения Ивановна Челночкова гэгшэд баталгадаад, худэлжэ эхилбэ. Эдэнэр партийн гишүүд, харюусалгаа һайн мэдэхэ, адэбхитэй нүхэд.

Таряа хуряалгын үедэ нэли дээрэ арба гаран коммунистнууд худэлжэ гараха юм. Нэгэдэхи бригадада гурбан хүнһөө бүридэһэн саг зуурыг партийна бүлэг байгуулагдаа. Тэрэниие коммунист Лифан Максимович Красинский хүтэлбэрилнэ. Үйлэдбэриин ябасада партийна нүлөөгөө улам хүрсадхаха зорилгоор худэлмэриингөө түсэб хараалаһан гээшэ.

Партийна организациин хараалһан, бэелүүлэгдэжэ эхилһэн эдэ болон бусад эндэ дурдагдаагүй соёл сурталай худэлмэридэ хабаатай хэмжээ ябуулганууд таряа хуряалгын худэлмэриие тон богонихон болзорто, эрхим шанартайгаар, эмхи гуримтайгаар үнгэргэхэ тэмсэлдэ аша туһатай нүлөө үзүүлхэ байһандань этигэнэбди.

ЗУНДАА ГАН гасуур байжа, хожомынь таһалгаяагүй ехээр хуряа бороогой ороо̂ھоноо уламжалан, таряан алаг эреэн, һубадагтай болонги. Иимэ таряа хуряахада ехэ үсэд байдагынь мэдээжэ. Тиигэбэшье энээнһээ түнхарингүй, али аргынь оложо байгаад, шамдуу түргөөр, үрилтэ гээлтэгүйгөөр ургасаяа бүримүһэн суглуулжа абаха, эрхим шанартай ороо̂ھо гүрэндөө тушааха, үрэһэ хүрэнгээ хааха гэһэн сэльхэл эрмэлзэлтэйгээр таряашаднай худэлжэ захалба.

Тарягаа амяарлан хуряаха, комбайнуудые звенонууд болгон бүлэг бүлэгөөр ашаглаха, хуряалгада хабаатай худэлмэриие удаа дараалан, зай заб̂ھаргүйгөөр (поточно гуримаар) эмхилхэн ябуулха гэхэшэлэн, ажалай элдэб янзыг түрүү дүй дүршэл, онол арганууд үргэнөөр, нэбтэрүүлэгдэнэ. Таряа баал болгон хадалгада шиидэн орогдоо. Баалнуудые суглуулжа сохилгые августын 27-до эхилээбди.

Иимэ механизаторнуудай барагдашагүй бата хүсөөр, ороддосын ашаар ургуулһан алтан шаргал шэниисэмнай тоог дээрэ адхаржа, тэрэнэйнгээ эрхим дээжыень гүрэндөө тушаажа эхилэгдэбэ гээшэ. Хорин мянганай орондо гуша мянган центнер шэниисэ Эхэ оронойгоо хэшэг баян амбаарта адхаха гэһэн уялгаяа эрхим сэгнэлтэтэйгээр манай «Коммунизм» артелиин гишүүд хэлэһэн соогоо дүүргэхын түлөө хамсыгаа шаман, унаһан малгайгаа абангүйгөөр худэлхөөр хам ороло̂ھоо гээшэ.

Хургаса хуряалгын, ороо̂ھо гүрэндэ тушаалгын худэлмэриин эмхилхэл, эдэниие амжалтатайгаар бэелүүлэ манай партийна организациин ажал ябуулгын ёһотойл шалгалта боложо үгэхэ байна.

И. ШОЛОХОВ,
Мухар-Шэбэрэй аймагай «Коммунизм» колхозой парторганизациин секретарь.

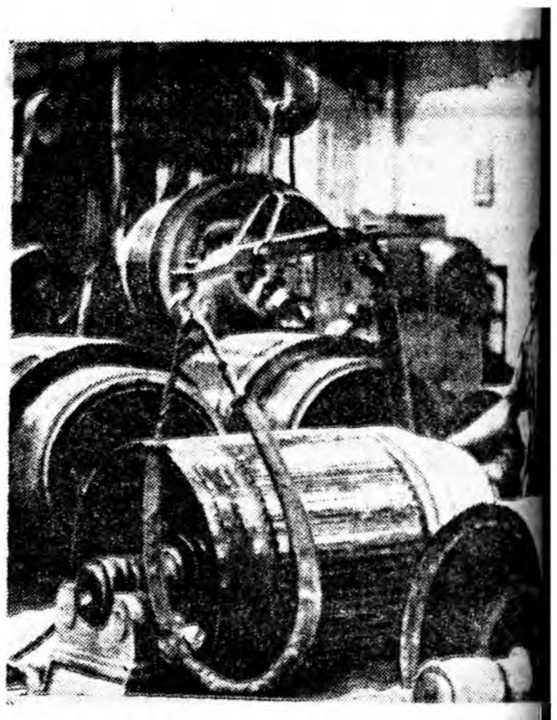

Буряадаймнай гигант-локомотив-вагон заһабаритай заводой цех, участогиид шэнэ техникэ, туг... гаргажа бай... кэтэй, шэнэ... электромашин... участок энэ зу... руулагдана.

Ф. СОРО...

ТЭМСЭЛ ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

Мартен пеэшэнэй доһолтор дорьбоо ехэтэйгээр бусална. Улаан дүлөөр соробхилон байһан амһаваарнь нюдэндөө хара хүхэ шэл хээд шагаахада, сайбар сагаан үнгэтэй шэнгэн булад хөөһэ буран бурьялна...

Эндэ буряадай гигант — Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабаритай заводой булад хайлуултын цехэй үйлэдбэриин эхин. Хаа хаанагүй суглуулагдадаг металл-лом эндэ дахин хайлуулагдажа, түмэр замай транспортын хүсэтэ локомотивууд, вагонуудай деталь болгон шудхагдана.

Булад хайлуулагшад Михаил Петрович Жестков, Николай Иванович Кузнецов экспресс-лабораториин туршалга шалгана. Ондоогоор хэлэхэдэ, пеэшэн соонь хайлуулагдаһан шэнгэн буладһаа шудхагдаһан гонзогорхон түмэр хухалан харанад. Эдэ мэргэжэлтэй металлай хухархайгаар буладай шанар мэдэхэ болонхой.

— Углеродынь хэм соогоо. Хатуу зөөлэниинь захилай хэмдэ хүрэбэ хаш,—гээд, Михаил Петрович хэлэбэ.

Николай Иванович тэндэ улгөөтэй байһан түмэр шэхэнэй дулиирсэ сохижо, буладай хайлуулагдажа дүүрэһэниие мэдээсэһэн дохёо үгэбэ. Уданшьегүй мостовой кран худэлжэ, мантан томо шанага пеэшэндэ дутэлэн ерэбэ.

Булад хайлуулагшадай туһалагшанар Анатолий Щегловский, Анатолий Меньшиков шамдуу түргөөр пеэшэнэйнгээ хоодой онгойлгожо ороо̂ھод. Түрүүн нариихан улаан зурлаагаар биллтаран байлараа, мянга түмэн шэрээдэһэн сасараад, шэнгэн булад шанага руу адхаржа мэдэбэ.

Михаил Петрович Жестковой хүтэлбэрилдэг булад хайлуулагшадай бригада коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэһөөр, нилээд унихэн болоо. Нухэр Жестков ерөөшье Улаан-Удын горсоведэй депутадаар хэдэн дахин һунгагдаһан, түрэл заводойнгоо худэлмэришэлэй дунда ажал хэрэгэйнгээ амжалтаар алдар солотой болоһон хүн. Энэ жэлэй эхинһээ хойшо Михаил Петровичой даадаг бригада булад хайлуулагшадай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Июль һарын эхээр ороноймнай металлургнуудай һайндэр болоһон гээшэ. Энэ удэрые ажалай бэлэгээр угтахын түлөө шанга тэмсэл эндэхи бригадануудай хооронд дэлгэрһэн юм. Ажалай вахтада жагсаһан Жестковой бригада хамаг хаба шадалаа харуулжа, хахад жэлэйнгээ даалгабараһаа гадуур табяад тонно эрхим шанартай булад хайлуулаа һэн. Ажалайнь тэрэ тэмсэл мүнөөшье үргэлжэлүүлэгдэһээр. Долоон жэлээ амжалта ехэтэйгээр түгэсхэхэ гэжэ шиидэнхэй.

...Түрүүшын пеэшэн хоо̂ھоронхой. Хоёрдохиин үүдэнэ бригадир уни ерэнхэй, халуунь нягта наринаар шалгана. Һүүлшын 40—50 минута булад хайлуулдаг пеэшэнэй эгээл харюусалгатай үе мүн. Юуб гэхэдэ, энэ үедэ хайлуулагдаһан булад захилай шанарта хүргэгдэдэг гээшэ. Тиимэ һэн туда бригадир пеэшэнэйнгээ хажуһаа алхашье холо болонгүй, углеродойнь ехэ багые хэм хэмжүүрээрнь тааруулна.

Булад хайлуулдаг хоёрдохи нухэр Николай Иванович Кузнецов сүлөө тухагүй, хоо̂ھорһон пеэшэнээ түмэрэй хаядаһаар дүүргэнэ. Ута эшэтэй удхууртай мульдомашиные залуухан эхэнэр шадамар бэрхээр жолоодоно.

Иигэжэ заводой булад хайлуулгын цехэй мартен пеэшэнүүд нэгэшье час миин байлгагдадаггүй. Ондоо цехүүдэй үйлэдбэри амаралтын үдэрнүүдтэ таһалдуулагдадаг гээшэ. Булад хайлуулагшад ээлжээгээр амараад, удэр һүниие илгангүй, заводойнгоо үйлэдбэриин хэрэгтэмжые металлаар шидаад һаа ехээр хангахые ороддоно. Олон түрэлэй детальнуудта тусхай сортын булад хэрэглэгдэдэг байна. Тиимэһээ булад хайлуулагшад абтаһан захилые һайн шанартайгаар дүүргэхые ороддоно.

Михаил Петрович яаха аргагүй нарин, ажал хэрэгтээ харюусалга ехэтэйгээр хандадаг хүн. Олон жэлтэ таһалгаяагүйгөөр мартенэй зэргэдэ худэлмэрилһэн тула булад хайлуулгын талаар тон баян дүй дүршэлтэй болонхой. Даажа байһан бригадынь гишүүд худэлмэриинь энэ дүршэлэ ханамжа ехэтэйгээр һуралсадаг.

Долоон жэлэй дүүрэтэр дүрбэ һара үлэбэ. Энэ үе соо мартеннэ пеэшэн бүхэниие бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглажа, абаһан уялгаяа үлүүлхын түлөө тэмсэл тус шехтэ үргэдэнхэй. Нухэр Жестковой бригада энээнһээ урданьшье хэлэһэн үгэдөө заатагүй хүрэдэг байһан. Мүнөөшье хүрэхэ байһандань найдамаар. Тус бригадынхид худэлһэн халаан бүхэнөө 10—12 тоннын орондо 18—20 тонно булад хайлуулна.

А. ХАРАЕВ.

ХАМТЫН ... ШИИД...

Август манай ... бэрхэшээлэй нара... мнай баруун хиг... рягаглажа байна... haадгүйгөөр шэрэ... вагонууд тэнцэхи... ательгэгдэжэ. Улаа... нидэ хоо̂ھон ваго... байгаа. Энэ ушарш... олон пунктнуд ... соогоо хангагдаг... гэхэ хэрэгтэ haа...

Хандагатайн ле... дошод олон бэрхэ... добошье, модо аша... хэ түсэбөө дүүргэ... доо. Тэдэнэр Но... шиин түмэр за... иимэ бэрхэшээл ... хаха тухай зүбшэ... Тиихэдээ түмэр ... жа заһабаритай ... жа, деспромхозо... нуудта модо ашаг... шиидэһэн байгаа. ... дээ 6—10 улуу ... деспромхозо... ашаглаха модые ... хэжэ, вагонуудай ... тэрэнээ ашажа яб...

Станциин деспр... мэришэд хамтада ... жэ, түмэр замда ... хэшээл зайсуу... Энээнэй ашаар ... хид модо ашахэ ... сэбые болзорһоо...

М. СОЛ...

ЛЕНИ...
тромашин... тэздэг ... нэгэдэлэй... шэд боло... долоон ... бые болг... дүүргэ... лынхид ... рана 196... оруулаг... байнхай.

ЗУРАГ... «Электр... лэй гол... түрүүш... haа) фо... Н. Гусе... С. Т. Чи... руктор К... ва болон ...

ТАСС-ай...

АММИАГТАЙ УҺАН САБШАЛАНДАШЬЕ АШАТАЙ

Түрүү дүй дүршэлһөө

Мүнөө хаа хаанагүй таряалангаа аммиагтай уһаар үтэгжүүлдэг боложо байна. Аммиагтай уһан хадаа шэнгэн азотно үтэгжүүлгэ гэжэ тоологдодог, сэгнэгдэдэг.

1956—1957 онуудһаа эхилжэ, аммиагтай уһые манай орондо ургэнөөр хэрэглэжэ эхилһэн. Манай Буряадай эрхэ байдалда анха туруун Түнхэнэй аймагта туршагдажа захалаа. Мүнөө республикымнай олохон ажахынууд таряалангаа аммиагтай уһаар үтэгжүүлнэ.

Сэлэнгын аймагай ажахынууд аммиагтай уһаар сабшалангаа үтэгжүүлжэ туршаба. Иимэ үтэгжүүлгэ хэрэглэхэдэ, сабшалангай ургаса хараа байса дээшэлдэг гэжэ элишэлэгдэ.

1965 ондо Сэлэнгын совхозуд, Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо аммиагтай уһаар сабшалангаа туруушынхээ үтэгжүүлбэ. Сэлэнгын совхозой Тамча нютагта ураагдадаг 150 гектар сабшалангые гурбан ондоо болзорто аммиагтай уһаар үтэгжүүлжэ туршаа. Эртэ үтэгжүүлһэниинь һайн урэ дүн харуулба. 23 гектар талмайе апрель һарада үтэгжүүлһэниинь гектарай 13 центнер ургаса үгөө. Тиихэдэ аммиагтай уһаар үтэгжүүлэгдээгүй газарые абаад үзэхэдэ, гектарһаа ороидоол 4,3 центнер ургаса гараа. Май һарада 9 гектар сабшалан үтэгжүүлхэдэмь, гектарай 12,6 центнер ургаса абтаа һан.

Гурбадахяа июнь һарада үтэгжүүлгэ хэхэдэнь, мүртэй ургаса гараагүй. Олон ушарта аммиагтай уһан ургасыень галдажархёо.

Энэ үтэгжүүлгэ сабшалангай хүрьһэндэ оруулхын тула «МТЗ-50» трактورта «ГАН-8» гэжэ гербицидно-аммиачна машина шагталаад ябуулдаг. Тиихэдэ «КРН-4,2» культиватор хэрэглэхэдэ зохид. Зүгөөр газарай хүрьһые хаха зүһөөд ябажа байдаг хутага культиватортань тодходог. Тэрэ хутагануудаар зүһэгдэһэн газар уруунь аммиагтай уһан гоожуулагдажа, шэнгээгдэнэ. Иимэ хутага совхозой мастерскойдо хэдэг. Тэрэ культиваторай урдахи хушуундань булад хутаганууд гагнагдадаг. Хойто талдань аммиагтай уһа тарааха түхеэрэлгэ тодхогдоо. Тэрэнь орёо бэшэ юм. Түмэр хоолойн бишыхан нүхэнүүдээр аммиагтай уһан хутагаар отолгоһон забһар уруу гоожохоор тааруулагдаихай. Зурууд хоорондоо 70 сантиметр зайтай байхадаа зохид. Шэдитэ уһан 10—12 сантиметр гүнзэгыдэ шэнгээгдэжэ, гектарай 60 килограмм азот хүртэхөөр нормо баримталагдана.

Аммиагтай уһаар үтэгжүүлһэн газарһаа һайн ургаса абтахаһаа гадна, тэрэнэй ботаническа бүридэлынь онсо хубилдаг. Хяаг, лисохвост гэхэ мэтэ шэмэтэ ногоон ургадаг байна.

Аммиагтай уһаар үтэгжүүлгэ хэхынгээ урда тээ газараа уһалха шухала. Юуб гэхэдэ, манай эндэхи эрхэ байдалда зунай туруушыя хахад ганданги байдаг. Энэ жэлэй зунай туруушын хахадта ороидоол 33 миллиметр шиир нойто ороһон байна. Тиимэ тула манайда 11500 га сабшалан уһалагдадаг. Аммиагтай уһаар үтэгжүүлһэнэй һүүлээр һара болоод дахин сабшалангаа уһална.

Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой Тохой гэжэ газарта гектарай 60 килограмм азот ороохоор аммиагтай уһа хэрэглэбэ. Иигэжэ үтэгжүүлһэн газарһаань гектарай 25 центнер ургаса гараа. Тиихэдэ аммиагтай уһаар үтэгжүүлэгдээгүй газарһаа миил 8 центнер ургаса абтаа.

Аммиагтай уһан хадаа сабшалан һайжаруулгада ёһотой һайн үтэгжүүлгэ болоно гэжэ тодорхойлогдоо. Энэ шэдитэ уһаар сабшалангаа намартаа үтэгжүүлжэ туршахамнай. Манай бодоходо, энэ зохид байхаар.

Сэлэнгын аймагай колхоз, совхозууд энэ намар 2000 гектар сабшалангаа аммиагтай уһаар үтэгжүүлхэ гэжэ хараална.

Н. ДОМЫШЕВ,
агроном, Сэлэнгын аймгуйсэдкомой туруулэгшэ.

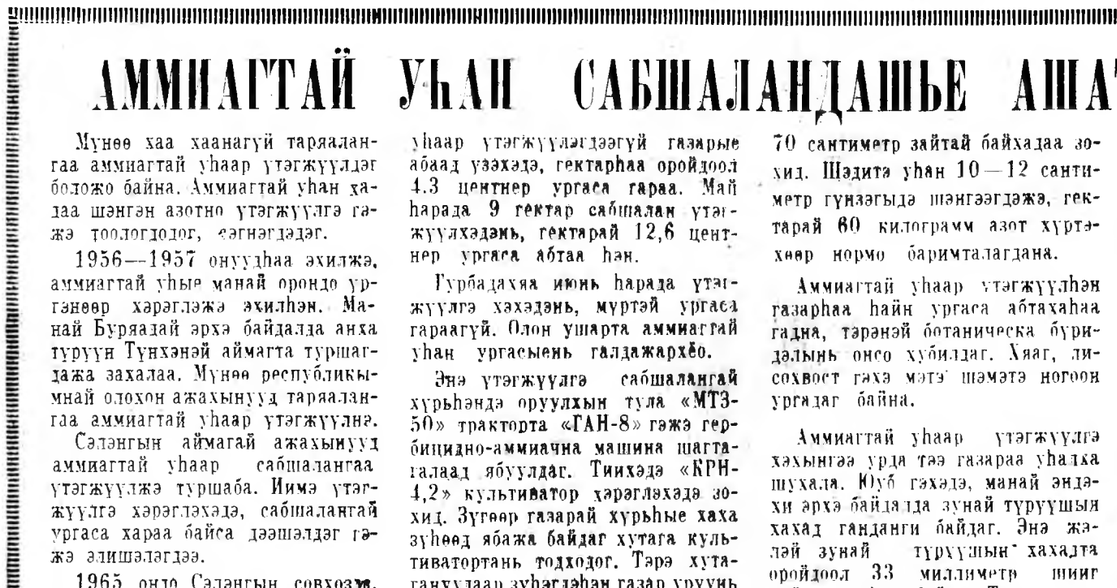

Загарайн «Гигант» колхозойхид сабшалангаа һайжаруулхын тулада ехэ худэлмэри ябуулна. Энэ зурагта шугы бургааһа сэбэрлэжэ байһан үе харуулагдана.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ФРГ: ҺУНГАЛТЫН УРДА ТЭ...

Баруун Германиин канцлер Людвиг Эрхард тусхай поездоор орон соогуураа аяншалжал байнхай. Тэрэ үглөөгүүр бүхэнэ поездоо гараад, хара унгэтэй лимузин машинада һуужа, элдэб городуудта ошодог. ХДС-ХСС гэжэ зонхилхы партиие, энэ партиһаа боннско правительствые толгойлогшын туншаалда дэбжүүлэгдэһэн кандидат болоһон өөрыгөө суурхуулхын тулада Эрхард удэр бүхэндэ таба-зургаа дахин үгэ хэлэнэ.

Нүгөөдэ зурилдэгшэ партиһаа — социал-демократуудай партиһаа энэ туншаалда кандидат Вилли Брандт мүн лэ иимэ зорилгоор мүнөө үе сагай нарин һайн тухэлэй транспортые—тусгаар түхеэрэгдэһэн самолёдые хэрэглэнэ. ФРГ-дэ һунгалтын урда тээхи тэмсэл түлэг дундаа. Бундестагай һунгалтын болохо сентябриин 19 хүрэтэр тоотой удэр үлөө.

Парламентын һуулшын һанжаатада урда тээхи бүхы һунгалтануудайхи шэнгөөр Христианско-демократический союз — Христианско-социальный союз (ХДС—ХСС) гэжэ парти илажа гараһан байгаа. Зүгөөр парламентын 499 һуриин 242-ые эзэлһэн дээрэһээ энэ парти коалиционно правительство байгуулха, бундестагта 67 һуури абажа, гурбадахи һуури эзэлһэн «Сулеэтэ демократическа» партитай министрнуудэй туншаалнуудые хубаалдалсаха баатай болоһон байгаа. Тиихэдэ социал-демократическа парти хоёрдохи (190 депутадай һуури) һуури эзэлһэн юм. Баруун Германиин бусад партинууд бундестагта түлөөлэгдөөгүй. Юуб гэхэдэ, түлөөлэгдэхын тулада шухала болохо һунгагшадай дуунуудай 5 процентые абажа шадаагүй байгаа бшуу.

Мүнөө орон доторхи политическэ засагай түлөө мүнөөхил гурбан партиин хоорондо гол түлэб тэмсэл боложо байна. 17,6 миллион эрэшүүлэй, 20,9 миллион эхэнэрнүүдэй (1961 онэо 37.4 һунгагшад байгаа haa, мүнөө хамтадаа 38.5 миллион һунгагшад бии) дуу абахын. 496 депутадай мандадые хоорондоо хубаахын тулада зурилдэлэг партинуудай табилаг программануудынь ямар бэ?

Федеративна Республикын байгуулагдаһан сагһаа хойшо ХДС засагаа барижа байдаг, тиихэдэ томо капиталистнууд болон помешигуудэй аша түһые харадаг энэ партиин программа һайн мэдээжэ юм. Дотоодын политикын талаар энэ парти «ангигүй общество байгуулха», мүн «бүгэдэниие баян дэлгэр байдалтай болгохо» гэһэн уряа лозунг сонсохоодог. Гэбэшье нэгэ талаһаа ургэн хэрэглэлэй эд бараанай болон эдеэ хоолой зүйлнүүдэй үнэ сэнгэй таһалгаяагүйгөөр хүндэрэлгэ, нүгөө талаһаа Баруун Германиин монополинуудай угаа ехэ ашаг олзо оруулалга эдэ уряа лозунгнуудайнь худал хуурмаг байһые эли тодоор харуулжа үгэнэ. Гадаалын политикыя талаар тэрэнэй программа ямар бэ гэхэдэ, мүнөөнэй гүрэнэй хиленүүдые мэдэрдэггүй, ГДР-тэй ямаршье хэлсээ хэхэһээ арсадаг дээрэһээ үнөө нэхэхэ эрилтэнүүдые хэдэг. НАТО гэжэ сэрэгэй бүлэглэлэ өөрынгөө нүлөө ехэдхэхые ороддодог, бундесверые (Баруун Германиин армиие) атомна зэбсэгтэй болгохо ороддолго гаргадаг байна.

Һунгалтын урда тээхи кампаниин уедэ энэ партиин ударидагшадайнь дунда арсалдааануд гарана. «Ядерна зэбсэг дэлгэруулхэгүй тухай» хэлсээн гэдэг американ проект энэ арсалдаанай гараха шалтаг боложо үгөө. 18 ороной түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн комитедэй заседаниин Женевэдэ болоходо энэ проектнь тэрэнэй үзэмжэдэ табигдаһан байгаа бшуу. Тус проект «Германиин эрилтэнүүдтэ тааралдадаг» гээд боннско правительствын зүгһөө тэрэниие толгойлогшо—канцлер Эрхард тусхайтаар һайшаагаа гэжэ мэдээжэ бшуу. Үнэндөөшье энэ проект НАТО-гой ядерна хусэнүүдые байгуулалгые хориногүй. Тиимэһээ Лондоной «Таймс» газетын башаһанэй ёһоор, «Ядерна зэбсэгые Германиин һабардан абахаар зай заб̂ھар үлөөгдэнэ бшуу».

Гэхэ зуура ХДС-эй удаидагшадайнүүдэ булэгынь энэ проектые шангаар буруушааһан байгаа. Үрдын канцлер Аденауэр ХДС-эй туруулэгшэ Эндаа үлэһэн байха юм. Тэрэ халаа тус проектые «маанаг, немецкуудтэ, огто тааруугүй» гэжэ нэолэһэн байна. Ушарш... зэбсэгые һабардан ... хан «заб̂ھар» ФРГ-гэй... үзэлтэй политическ... шадай һаналыень ... нэр бундесвертэ ... лохо ургэн зам ... угэхэ тухай эрилт... гүрэнэй сэрэгэй бүл... хусэ шадаг ехээр ... ри ехэ туһа нэмэр... гээд тэдэнэр өөдэлэ... дэһэлэн баримталь... эрэй оирын хани, ... «оборонын совет»... тушаалые даагша ... шын һаяын мэдуу... тай байгаа. Өөрынгө... гаар дан «хурсаар... Аденауэрые зэмлэ... рэниие Кроне ... байна. Өөрынгөө ... намжые партиин ... оборонын министр ... Штраус, «мандам ... одон» Барцель, ... дэгшэ Герстенмайер... шуу дэмжэһэн ...

Энээниинь тиим... гэжэ тоолохоор ... Эрхарды-Шредерэй ... атомна зэбсэгтэй ... зүгөөр тэдэ ажал ... наар ябуулга хэ... хабираллаа гаргаг... но. Тэрээнһээ гаг... лертэ Аденауэр ...

ШЭНЫЕ ДЭМЖЭ, ШЭНЫЕ ШУДАЛА

...колхозуудай тракторжуулжа мэргэжэлэн ... механическа за... жанчуудтэ танигдажаа байгаа юм. ...ат. Эндэхи худэлмэ... техническэ хү... өөнэдынгөө хүсөөр ...ан үргэдхэжэ байн... ...ынь дүүрүүтэй бай... ...ин барилгануул — ...ына подстанци, ком... ...тельнэ гэхэ мэтэ барилгануудаа байг... болотор дүүргэжэ, ...угаэ зорилготой.

...ндэхэн үргэдхэгдэхэ... ...дэбэриинь нарижуу... ...ухаа, шэнэ түхеэрэл... ...ушаа горитой хү... ...жэ байна. Хоёр жи... ...үйлэдбэриинь талмай ...ргэн болоо. Техно... металл отолдог түхеэ... ...дүүһан һэлгэгдэжэ, ...олонхой.

...ашаар предприя... ...дал нилээд дээшэ... ...хэдэ, шэнэдхэгдэжэ ...урда тээ тус завод ...мянган түхэригэй ...ргэн үйлэдбэриндэг ...ша оной долоо на...

рын туршада 1.130 мянган түхэригэй хэмжээтэй элдэб продукци гаргаһан байна.

— Предприятиимнай шэнэдхэн хубилгаджа байна, тиимэһээ манай коллективэй үмэнэ шэнэ зорилгонуул табигдана,—гэжэ заводой инженер-конструктор Иван Калистратович Афанасьев хөөрэнэ.

Нэн түрүүндэ трактор заһабарилгын технологиие нарижуулха шухала. Шэнэ түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаад байхалаа, урданайхиараа үйлэдбэриеэ эмхидхэжэ болохогүй ха юм. Гадна һаяхан болотор тракторнуудай хуушарһан частнууд һэльбэн заһагдангүй, миин хаягдадаг һэн. Теэд заһабарида ерэһэн тракторнуудта имагтал шэнэ детальнуудые табихын аргагүй ха юм. Нэгэдэхеэр, запас частнууд үшөө дуталдана, хоёрдохёор, иимэ зэһабарилгын үнэ сэн тон ехэ, заримдаа шэнэ тракторнуудһаа үнэтэй болодог.

Үшөө нэгэ шухала зорилго гэбэл, ажал ехэтэй худэлмэринүүдые оньһожоруулга болоно. Урданайхидаал адли тракторай мотор тачка дээрэ ашаад, тулхижэ ябахын аргагүй ха юм.

Эндэ түс предприятиин үмэнэ байһан имагтал технологическа гэхэ гү, али техническэ зорилгонуудые бидэ дурдабабди.

Эдэ зорилгонуудые бэелүүлхэ тушаа бага зэргэ хэмжээнүүд абтажа байнхай. Илангаяа заводой инженерно-техническэ худэлмэрилэгшэд, уралан нарижуулагшад болон ухаалан зохёогшод горитой ородолго гаргана.

Хэдэн жэшээ харуулая.

«ДТ-54» түхэтэй тракторай блок урдань эндэ заһабарилагдадаггүй, харин хуушанайнь орондо 44 түхэригэй сэнтэй шэнэ блок табигдадаг байгаа. Бага зэргэ худэлһэн блогуул миин лэ хаягдажа, дахинаа хайдуулгада эльгэгдэдэг һэн.

Хайшан гэбэл хуушан блогуудые дахинаа хэрэглэхэб гэжэ бүлэг уралан нарижуулагшад болжо үзэһэн байна. Инженер-конструктор И. К. Афанасьевай хүтэлбэрилдэг энэ бүлэгтэ заводой главна механик Петрикей, слесарь Хасанов, электро-гагнууршан Колмаков, расточник Шитин гэгшэд ородсоно. Хэдэн олон туршалга хэгдэһэн, оло дахин урагшагүйдэһэншье байха. Тиибэ яабашье ородолгонь талаар ошоогүй. Мөнөө иимэ тракторай блогууд эндэ һэльбэн заһабарилагдадаг болоо. Гаргашань 17 түхэриг гэ, шанарынь һайн.

Иигэжэ уралан нарижуулагшадай ородолгын ашаар жэлдээ 5000 түхэриг алмаха арга заводто олдобо. Гадна шэнэ блогуул үгыһөө боложо, заһабарилгын һаатахаяа болиһониие хараада абаха хэрэгтэй.

Завод дээрэ Иван Калистратович Афанасьев хүндэтэй хүн болонхой. Эндэ ажалжа байхадаа хэлэн арбаад үнэтэ дурадхалнуудые оруулжа, үйлэдбэридэ нэбтэруулһэн байха юм. Заримыень тоолобол, «ДТ-54», «Д-40», «КДМ-46» тракторнуудай двигательнүүдэй клапануудые тааруулха оньһожоруулгаһан түхэрэлгэ, тракторай рама болон ашаа тэрэ шитнүүдые гагнаха стенд, двигательнүүдэй фильтр угааха түхэрэлгэ гэхэ мэтые ухаалан зохёогоо бшуу.

Электригуудэй ажал абаад үзээ. Эндэ нарижуулан һайжаруулха юумэн үгы гэжэ таб дээрэ һанагдамаар. Теэд заводой электригууд Нестер Жердов, Николай Балдаков, Юрий Сизов гэгшэд өөһэлыгөө ажал хаража үзөөд, компенсаторнуудые тодхохо, трансформатор завод тээшэ дүтэ болгожо табиха тухай хоёр дурадхал оруулһан байна. Эдэ бүгэдыень бэелүүлхэдэ, жэлдээ 25 мянган киловатчас электроэнерги алмагдаха болобо. Мүнгэн дээрэ абажа үзэбэл, мянга гаран түхэригэй болоно бшуу.

Эдэбхи үүсхэлээр баян бусалшье уралан нарижуулагшад заавод дээрэ олон юм. Тэдэнэй нэгэн Владимир Егорович Шпаков болоно. Тэрэ хадаа элдэб детальнуудые хэблэхэ хэдэн хэб зохёоһон байна. Нэгэн доро хоёр станок дээрэ худэлдэг расточник Николай Тимофеевич Шитин гурбан үнэтэ дурадхалнуудые оруулжа, үйлэдбэридэ нэбтэруулдэг. 6000 гаран түхэригэй алмалта хэхэ арга заводтоо олдобо. Мастер Михаил Ефремович Бондарь хуушарһан детальнуудые заһабарилха талаар схэ ородолго гаргана.

Үйлэдбэриингөө технологи хубилган һайжаруулха тушаа заводой худэлмэришэдэй, инженерно-техническэ худэлмэрилэгшэдэй хүсэл ородолгонь талаар ошоногүй. Үнгэрһэн жэлэйхитэй сасуулжа үзэбэл, ажалай бүтээсэ нилээд дээшэлһэн, продукциинь шанар һайжарһан, өөрынь үнэ сэн хямдарһан байна. Гадна түсэб даабаришье энэ жэлдэ һара бүридэ дүүргэгдэнэ.

Заводой һэльбэгдэн үргэдхэгдэжэ байгаа үедэ боложо байһан эдэ хубилалтануул ерэхэдүйн үшөө ехэ хубилалтануудай эхин болоно гэжэ эндэхи һайса мэдэнэ. Мүнөө үедэ түс завод дээрэ «ГАЗ-51» автомобиль капитальнаар заһабарилдаг болохо тушаа ехэ бэлэдхэл хэгдэжэ байна. Автомобиль заһабарилгые хүсэдөөр шудалжа, ойрын сагта эхилхэ гэшэ заводой коллективэй гол зорилгонуудай нэгэниинь мүн.

— Һураһанаа хододоол хэгэ байхын аргагүй ха юм. Шэнэ юумэнэ һураһасаха, шэнэ юумэ шудалха хэрэгтэй болоно. Тиимэһээ манай заводойхид тракторнуудһаа гадна автомобильнуудые заһабарилжа шадаха байха, — гэжэ электро-гагнууршан Анатолий Колмаков хөөрэнэ.

Эдэ үгэнүүдтэнь түс заводой коллективэй хүсэл ермэлзэлгэ, һанал бодолынь тон элитээр харуулагдана гэжэ һанагдана.

Д. ЦЫБИКЖАПОВ.
Загарайн аймаг

Улаан-Удын аймагай «Улаан-Оронго» колхозой Шойжо Ринчинович Доржиевай отарынхид 500 эхэ хони һайнаар үбэлжүүлжэ, 100-һаа 82 хурьга абаа һэн. Нооһо хайшалха түсэбөө 105 процент дүүргэ. Мүнөө эндэ хонидоо искусственна аргаар һайнаар, эмхитэйгээр үрэжүүлжэ байна. Энэ отарын хонишон Дулма Балдановна Эрдынеева адуулжа байһан хонидоо өөрөө үрэжүүлнэ. Зураг дээрэ: Д. Б. Эрдынеева хони үрэжүүлхэеэ бэлдэжэ байна.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

ХО ШИ МИНТЭЙ ХӨӨРЭЛДЭБЭ

БЕРЛИН, сентябриин 2. (ТАСС). «Нейес Дейчланд» гэжэ газетэ Бьетнамай Демократическа Республикын президент Хо Ши Минтэй Ханойдо байдаг корреспондентынгээ хэһэн хөөрэлдөөе мүнөөдэр гүнхаглаа. Американска эзэрхэг туримхэй добтолгодо эсэргүүсэн, нацинуудайнгаа ажанд амгалан байхын түлөө жагсан болоһон вьетнам арадай тэмсэлэй түгэс илалта түйлахань дамжаггүй гэжэ Хо Ши Мин онсолон тэмдэглэбэ. Американска империализмда эсэргүү тэмсэлдээ ДРВ-гэй хүн зоной түйлажа байһан амжалта тухай хэлэхэ зуураа, иигэжэ дурдаба: амгалан байдалай, үнэн зуб хэрэгэй түлөө тэмсэгшэ аха дүү социалис ородуудай, дэлхэйн бүсад арадуудай туһламжа, дэмжэлгын ашаар, өөһэлынгөө ехэ хүсэлэлгын ашаар вьетнам арад американска империалистнуудай эзэрхэг туримхэй аашые амжалтатайгаар сохин зайсуулжа байна, сохихошье байха.

США-гай империалистнуул туримхэйгөөр, хархис муухайгаар аашалха тума манай арад зоной дунда — ороной хойто хубида гү, али урда зүүгэ гү—бүри ехэ зэбүүрхэл үүсхэхэ, тиихэтээ хамта дайсанаа илаха гэһэн зоригнай бүри шангадаха.

«Эбэй хэлсээнүүд тухай» американска империалистнуудай шашалдаанай худал хуурмаг байные элиилэн. Хо Ши Мин иигэжэ мэдэуулбэ: вьетнам арадые, чүн дэлхэйн бүсад арадуудые худхуулан тээлмэрдүүлжэ шадахагүй. 1954 оной Женевскэ хэлсээнүүдые, ДРВ-гэй правительствын мэдэуулгын дүрбэн пунктые, Урда Вьетнамые сүлөөрүүлхэ Национальна фронтын программын табан пунктые США-гай правительствын гэхэ шууд дүүргэлэ һаань, Вьетнамай асуудал зуб шиидхэбэреэ олохо гэжэ ДРВ-гэй правительство нэгэнтэ бэшэ тэмдэглээ гэжэ президент хэлэбэ.

Вьетнам арад амгалан тайбан ажаһуухые ехэтэ хүсэдэг, тиигэбэшье амгалан байдал национальна бэеэ дааһан байдалтай таһаршагүй холбоотой байна. Бодото дээрээ бэеэ дааһан байдал үнэхөөрөө амгалан тайбан байдал хангаха, тайлбарилан хэлэбэл, национальна бэеэ дааһан байдалай түлөө тэмсэл амгалан байдалай түлөө тэмсэлэй удхатай гэжэ манай арад мэдэдэг. Тиимэһээ Вьетнамай амгалан, бэеэ дааһан, сүлөөтэ байдалые, газар дайлын бүрин бүтэн байдалые американска эзэрхэг туримхэйшүүлэй эбдэжэ байхадань, манай арад зоной тэсэхэ арганьтүй.

Американска туримхэйшүүлэй добтолгодо эсэргүү вьетнам арадай үнэн зуб тэмсэлые аха дүү социалис ороонуул, һая тогтоһон национальна гүрэнүүд, уласхоорондын худэлмэришэн анги, бүхы дэлхэйн, тэрэ тоодо США-гайшье, туруу үзэл бодолтой хүнүүд бүрин дэмжэдэг, туһа хүргэдэг байна гэжэ Хо Ши Мин хөөрэлдөөнэйнгөө тугэсхэлдэ мэдэуулэ. Вьетнам арад Германиин Демократическа Республикын зүгһөө үзүүлэгдэдэг туһаламжа болон дэмжэлгые үнэхөөр үндэрөөр сэгнэнэ гээд, Баруун Германиин империализмын эзэрхэг хархис, үнөөншэ шунахай хүсэнүүлгэ эсэргүү, сүлөөтэ байдалаа, газар дайлынгаа бүтэн бүрин байдгые сахихын түлөө тэмсэлдээ илалта түйлахыень, мүн социализм байгуулха хэрэгтээ саашадаа амжалта түйлахыень немец арадта хүсэбэ.

Нефтьшэдэй профсоюзуудай эрилтэ

ДЖАКАРТА, сентябриин 2. (ТАСС). Индонезиин нефть олзоборидог американска, английска ехэ предприятинуудай байдаг Урда-Суматрын нефтьшэдэй профсоюз «Станвак», «Калтекс», «Шелл» гэдэг нефтяной компанинуудта мэдэлтэй бүхы үйлэдбэринуудые бусаалтагүйгөөр энэ дары буляан абахыень өөрынгөө правительствahаа эрибэ. Тус профсоюзай тунхаглаһан мэдэуулгэ дотор иигэжэ хэлэгдэнэ: Индонезиин нефтиие эдэ компанинуудай гаргажа абаг, буйлуулан шанаржуулдаг байгаа сагта индонез арад байгаалиингаа баялигые эдлэжэ шадахагүй, нефтиингээ хайшаа ошоһыень хинажа шадахагүй байха. Индонезиин нефть Урда Вьетнам худар абаашахые хориһон декрет президент Сукарнын гаргабашье, эндэхи нефть ба нефтиин зүйлнүүд нюуса далдаар, гурбадахи ороонуудаар дамжуулагдан, Урда Вьетнам тээшэ абаашагдана.

ООН-ой Генеральна Ассамблейн 19-дэхи сесси дүүрээ

НЬЮ-ЙОРК, сентябриин 2. (ТАСС). Генеральна Ассамблейн 19-дэхи сесси сентябриин 1-дэ өөрынгөө түгэсхэлэй заседанида сугларба. Генеральна Ассамблей өөрын үнгэрэгшэ сесси дээрэ зорилгоёо дүүргэжэ шадаагүй. ООН-ой зарим гэшүүн гүрэнүудэй зүгһөө энэ эмхиин Уставые эбдэһэнһээнь шалтагаалан, зорюута тохёолдуулагдаһан бэрхэшээл зайсуулхын түлэдэ Ассамблейн хүсэн гол түлэб зорюулагдаһан байгаа.

Гэхэ зуура «амгалан байдал сахиха» ябуулга хэдэг ООН-ой комитет сессиин һүүл тээшэ гол шухала асуудалнуудаар үгээ ойлголсохо ябадал түйлаһан юм. Генеральна Ассамблей өөрын гурим ёһонуудтай зохилдуулан, худэлмэреэ һаалгүй үргэлжэлүүлхэ, 19-дэхи статье хэрэглэхэ тухай асуудал Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацийн онсо тусхай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй талаар, Конгодо Нэгэдэмэл Нацинуудай Организацийн хэһэн ябуулгын талаар табигдахагүй гэһэн юрэнхы хэлсээн түс комитедээр бэлэгдэнэ гэжэ байна. Генеральна Ассамблейн туруулэгшэ Квейсон-Секки «амгалан байдал сахиха» ябуулганууые хэдэг ООН-ой комитедэй үгээ ойлголсоһон тухай текстые Ассамблейн делегадуудта уншаад, Генеральна Ассамблей энэ комитедэй худэлмэри тухай элидхэл нэгэн дуугаар батаалаа.

Гол шухала зүйлнүүдээр үгээ ойлголсохо гол гуримые һайшааханнаань харахада, социалис ороонуудай, туруушын эзлжээндэ Советскэ Союзай, тэрэшэлэн Африка, Азиин ороонуудай делегацинуудай ородолго гаргаһанай ашаар, уласхоорондын энэ эмхиие һандартаха гэһэн Холбоото Штатуудай һэдэлгэнүүд сүм бүрүү һүрөө.

ГРЕЦИДЭХИ ПОЛИТИЧЕСКЭ БАЙДАЛ ТУШАА

АФИНА, сентябриин 2. (ТАСС). Хаанай ордоной советэй заседани дээрэ үгэ хэлэгшэдэй олонхинь орон дотороо энэ дары һунгалта хэхые бүруушаагаад, мүнөөнэй парламентын депутадуудай дунда̀һаа правительство эмхидхэхэ шухала, тэрэ правительство «орон дотор тохёолдоһон түгшүүрилтэй байдалые зайсуулхын тула» хэмжээ абаха ёһотой гэжэ мэдэуулэ.

Центрэй союз гэдэг партиин ударидагша Г. Папандреу албанай уялга дүүргэжэ байгша правительство энэ дары парламентые һунгаха бүтэдэниитын һунгалта үнгэргэхэ ёһотой гэһэн эрилтэ табиба. Энээниие гансал Гонатас (Грециин 89 наһатай урдын премьер-министр) дэмжээ. Заседанида хабаадаһан бусад 9 хүн (урдын дүрбэн премьер-министр—Караманлис, Георгакопулос, Мавцомехалис ба Пулицас заседанида ерэжэ шадаагүй) һунгалта хойшолуулхые дурадхаба.

Король Константин ордоной советэй хуурмаг олонхидо түшэглэн, политическэ правительство эмхидхэхэ үшөө нэгэ һэдэлгэ гаргажа маган гэжэ Афинадахи политическэ шэнжэлэгшэд тоолоно. Энэнь юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, король Константин ордоной советэй заседанида хаабадагшадта хандан, мүнөөнэй парламентые үлөөхөөр һанамжалаа.

Хаанай ордон соо болоһон заседаниин дүүрэһэнэй һүүлээр Центрэй союзай ударидагша Папандреу журналистнуудта иигэжэ хэлээ: мүнөөнэй арсалаан тон гүнзэгы шалтгаануудтай байха, конституциар тогтоогдоһон болзор соо һунгалта хэгдэ һаа —политическэ байдал гуримшуулан заһаруулагдажа шадагдаха.

Хаанай ордоной совет ямар үрэ дүнтэйгөөр дүүрэхэ байһыень мэдэхын тула, правительство эмхидхэхэ мандат эрилгэһээ минии парти саг зуура һаналаа барихань гэжэ Национальна радикальна союз гэдэг баруунай партиин удамарша Канеллопулас мэдэуулбэ.

Швейцариин Альпануудта аюул болобо

ЖЕНЕВЭ, сентябриин 1. ТАСС-ай корреспондент Г. Драгунов иигэжэ дамжуулна:

Урда Швейцариин «Матмарк» гэжэ хаалтын барилга дээрэ уржадэр аюул тохёолдожо, зуу шахуу худэлмэришэн гэмтэжэ үхэһэн байгаа. Мүнөө дахяад һанаа зобориттой мэдээсэлнүүд абтаба.

Аюулай болоһон газарта худэлжэ байһан абаран аршалалгын командануудта дахяад гай түбэг тохёолдохоор болоод байна. Юуб гэхэдэ, хэтэн миллион кубометр мүльһэн болон саһан мүнөө дахяад хэмхэрэн унажа ороо.

Барилгын талмай дээрэ һанжажа байһан мүльһэнэй зарим хуби абяатай шэмээтэйгээр доошоо һонжоржо эхилхэдэнь, абаралгын худэлмэри хэгшэд ажалаа зогсооха баатай болоо гэжэ нютагай сагаар үглөөнэй 9 часта мэдээжэ болоо. Тэрэ мүртөө аюулай боложо байһан газарта хэдэн часай турша соо манатай байна. Мүнөө үглөгүүр тиишэ эльгээгдэһэн сэрэгэй сапёрно частнууд вертолёдуудһаа бомбо хаяжа, томо буунуудаар буудажа, мүльһэ бутаруулан унагааха һэдэлгэ гаргаһан байна.

Мүльһэнэй хэмхэрэн унахадаа даруулжа үхэһэн худэлмэришэд болон технигуудэй списогуул Швейцариин мүнөөдөрэй газетэнүүдэй бүхэли хуудаһануудые эзэлнэ.

Швейцариин газетэнүүд наһа барагшадай гэр бүлынхидтэ шаналалаа мэдэуулһэн байна. «Маркмарида» болоһон аюултай дашарамдуулан, бусад ороонуудаа шаналалнуул абтана.

ИСЭЛ ТҮЛЭГ ДУНДАА

...юм. Өөрынгөө арга ...ханцлерай ту... ...ладагүй хүн гэжэ ...ргүй үлэ хада соно...

...ндөө гансахан лэ ...боложо социал-де... ...ратын кампаниин ...ж. Англиин лейбори... ...абан, тэдэнэр хэ... ...тээ Карлсруэлэ ...ндо СДПГ-гэй турүү... ...ндэг толгойлогшотой ...гэдэгые байгуул... ...урда тээхи програм... ...юм. Тусхайлбал, га... ...талаар зүүн болон ...ой хоорондохи ха... ...дуу шанга бололгые ...ргаа ХДС-тэ орходо ...ирэл» хандуулхаб... ...байдуулаа. Засагаа ...ргаа һаа. социалис ...ческа болон куль... ...дөхэбди, ГДР-гэй ...ааа баталхые ород... ...мүн лэ найр... ...роо социальна хан... ...норуулха, «арадай ...болгохо, предприя... ...ргаагаа ажашалай ...ладалые хангаха, ...ргалые болюулха, ...ын талаар гурим... ...ладахэ найдуулга ...ргэ үгээ.

...ндөө гансахан лэ ...боложо социал-де... ...ратын кампаниин ...ж. Англиин лейбори... ...абан, тэдэнэр хэ... ...тээ Карлсруэлэ ...ндо СДПГ-гэй турүү... ...ндэг толгойлогшотой ...гэдэгые байгуул... ...урда тээхи програм... ...юм. Тусхайлбал, га... ...талаар зүүн болон ...ой хоорондохи ха... ...дуу шанга бололгые ...ргаа ХДС-тэ орходо ...ирэл» хандуулхаб... ...байдуулаа. Засагаа ...ргаа һаа. социалис ...ческа болон куль... ...дөхэбди, ГДР-гэй ...ааа баталхые ород... ...мүн лэ найр... ...роо социальна хан... ...норуулха, «арадай ...болгохо, предприя... ...ргаагаа ажашалай ...ладалые хангаха, ...ргалые болюулха, ...ын талаар гурим... ...ладахэ найдуулга ...ргэ үгээ.

Эдэ бүгэдэ хадаа СДПГ-гэй удамаршад Бонной политикые хубилгахын түлөө бэшэ, харин имагтал засагай түлөө тэмсэнэ гэжэ үшөө дахин харуулжа үгэнэ. «Брандтын өөрынгөө программа гэжэ нэрлэдэгынь ФРГ-гэй найдуулганууд һунгагшадые өөһэдынгөө тала руу бүри олоор татахые ородлон, партинуудай удамаршадай гаргажа байһан мэхэ гохо болоно гэжэ демократическа олониитэ тооолодог байна. Хуушанай заншалаар социал-демократическа партиин түлөө худэлмэришэдэй олонхи хубиин дуугаа үгэдэг байгаашье һаань, үнэндөө энэ парти худэлмэришэдэй аша тусые харадаггүй, боннско правительствын политикын, илангаяа гадаадынь политикын бүхы шахуу пунктнуудые дэмжэдэг байха юм. Политическэ талаар зүрилдэгшэдэйнь үгэ гэжэ тооложо яһала болохоор мэдэуулгэнүүдые СДПГ-гэй ударидагша Брандт хэдэг байха юм. «Экономическа талаараа тон ехэ хүсэтэй болоһон аад, политическэ талаараа тулюур түйган ходоодо байжа билэнэр шадахагүйбди» гэдэг тэрэ һаяхан мэдэуулэ һэн. «НАТО-гой ядерна стратегиие тодорхойлгын үедэ Германиин (Баруун) өөрынгөө үгэ хэлэхэ эрхэтэй байные» эндэ харааба абанаб гэдэг тэрэ саашань заагаа. Бундесверые атомна зэбсэгтэй болгохо тухай хэлэхэдэ, ХДС-эй удамаршадай урдаа баридаг баримталалгануудые тэрэ хэрэглэһэн байна.

Эдэ бүгэдэ хадаа СДПГ-гэй удамаршад Бонной политикые хубилгахын түлөө бэшэ, харин имагтал засагай түлөө тэмсэнэ гэжэ үшөө дахин харуулжа үгэнэ. «Брандтын өөрынгөө программа гэжэ нэрлэдэгынь ФРГ-гэй хэдэн олон жэлэй турша соо бэелүүлжэ байһан политикаһаа юугээрээшье илгаагүй» гэдэг ХДС-эй удамаршадай нэгэн Дуфус гэршэлэн хэлэһэн байна. «Манда дуратүйтэгшэд зүрилдөөшэй болохые ородоногүй, имагтал засагай түлөө тэмсэнэ» гэдэг Эрхард баталан хэлээ.

СДПГ-гэй ёһотойл оппозиси болохогүй байһан дээрэһээнь ХДС СДПГ хоёрой «ехэ коалиси» гэдэгые байгуулха тухай асуудал гараһан байгаа. Харин ехэ коалиси байгуулха һанамжые ХДС «буруушаадаг», тиихэдэ СДПГ иимэ һанамжа «дурадхаагүйбди» гэдэг хэлэдэг. Үнэндөө энэ асуудалаар хэлсээнүүл нюуса далдаар боложо эхилһээр үнинэй. Ушарынь хадаа иимэ хэлсээнүүд элитээр хэгдэдэг байгаа һаа, гол партинуудай пэгэдэмэл фронт байгуулагдаад, ямаршье оппозиси усадхагдаа гэһэн удхатай болохо байгаа бшуу.

Сүлөөтэ демократуудай либеральнобуржуазна парти болохоёо байгаа һунгалтаһаа ехээр түбэгшөөн айна гэдэг газетэнүүд бэшэнэ. Энэ парти ФРГ-гэй хэдэ хэдэн газар нютагуудта нютагай засагай органуудта һунгалтын болоходо нилээд ехээр урагшагүйдөө. Ушарынь хадаа СВДП коалиционно правительство дотор эбсэхын политика бэелүүлжэ, өөрынгөө нэрэ хухалһан байгаа. Тиимэһээ коалишда хамтадаа нэгэлэн ороһон хани бологшо ХДС-ые шүүмжэлжэ, өөрыгөө сагааруулхые мүнөө ородоно. Германиие нэгэдүүлхэ талаар хүсэд бэеэ даанхай «национальна» политика бэелүүлхые энэ партиин съездын Франкфурте-на-Майнеда бэрхэдонь, тэрэнэй түрүүлэгшэ вицеканцлер Эрих Менде уряалһан байгаа. ГДР-тэй «техническэ холбоо байгуулха шухала гэжэ хэлэхэ зуураа, Менде Хальштейнэй «даншье шанга» һанаж бодолые (ходоодо урагшагүйдэг!) буруушаагаа.

Баруун Германида һунгалтын урда тээхи тэмсэл түлэг дундаа боложо байна. Ойртожо байһан «сүлөөтэ» һунгалтада хабаадахыень һунгагшадые газетэнүүд уряална. Зүгөөр ажалшадай аша тусые үнэхөөрөөл харадаг, нюуса байдалда байһан Германиин Коммунис партиин һунгалтада хабаадалсалгаһаа зайсуулагдаһан байгаа гээшэ һаань, болохоёо байгаа һунгалта «сүлөөтэ» һунгалта боложо шадаха гээшэ аал гэжэ асуугдаха байна. Правительствын бэелүүлдэг политикые тодорхойлхо мүнгэ зөөритэй, арга боломжотой монополис капиталай харааа бодолго ородоошье халлан ородоггүй гурбан партиин нэгыень шэлэхэ «сүлөө» ФРГ-гэй һунгагшадта имагтал олгогдоно бшуу. Ондоо ямаршье «онсо» ушарай, жэшээнь, зонхилхы эдэгээдүүдэй түсэбүүлтэ олонитын зүгһөө эмхитэйгээр эсэргүүсэлтын хэгдэхэ болоо һаань, тэдэнэ эсэргүү «онсо хуулинуул» «Боннло бэлдэгдэнхэй юм. Тэдэниие хэрэглэн, «сүлөөтэ» һунгалта гэдэгышье, юрэнь парламентска демократиие «хуулита ёһоор» усадхажа болохо байна.

А. РАЧКОВ. (ТАСС).

СССР—ДЭЭДЭ ЭРДЭМЭЙ ГУЛАМТА

(Тоо, баримтануул)

Мүнөө Советскэ Союз дотор 69 миллион шахуу хүн гэхэ гү, гурбан хүн бүриин нэгэниинь һураһа.

***

1964 оной һүүл багта СССР-эй 16,2 миллион хүн дээдэ, тусхай дунда эрдэмгэй болоһон байгаа.

***

Мүнөө жэл дээдэ һургуулинуудай нэгэдэхи курснуудта 836 мянган хүн абтаа.

***

Дээдэ һургууляар дамжуулан, мэргэжэлтэн бүхэниие бэлдэхын тула гүрэнэй зүгһөө жэл соо дунда жэшээгээр 820—850 түхэриг (стипендииень оруулдсан) гаргашалагдана. Олопхи студентнэр стипенди абадаг, нилээд олониинь хамтын байраар хангагдадаг.

***

Мүнөө жэл СССР дотор гэгээрэлэй, элүүрые сахилгын, соёлой, эрдэм ухаанай, бэе махабад болбосоруулгын эрилтэ хэрэгдэмжэдэ 23 миллиард үлүүтэй түхэриг гаргашалагдаха байха. 5,5 миллион шахуу һурагшад стипенди абадаг гү, али түлөөһэгүй хамтын байрада байдаг.

***

Совет гүрэн залуушуулдаа түлөөһэгүйгөөр эрдэм шудалуулдаг, ородхи студентнэрые һара бүри 20-һоо 60 түхэриг хүрэтэр хэмжээтэй стипендеэр хангадаг. Эрхим һайнаар һурагшад тэрээн дээрээ 25 процент нэмэжэ абана.

Онсо бэлигтэй студентнүүдтэ 80 түхэригэй хэмжээтэй тусхай стипенди үгтэнэ.

***

1964—1965 оной һураһалай жэлдэ СССР доторхи 4472 дээдэ, тусхай дунда һургуулинуудта 7 миллион шахуу студентнэр һураһан байна.

***

Совет студентнэр зунлаа, үбэлдөө амардаг юм. Зунайнь амаралта—хоёр һара, үбэлэйхинь—хоёр недели үргэлжэлдэг. Энэ амаралтынь үедэ стипенди үгтэһөөр байдаг. Амаралтын байшанда, санаториде, аяншалгын ба альпинистнуудэй бэзэда, спортын лагерьнуудта ошохо путёвко студентнуудтэ ехэ хүнгэлэлтэйгөөр хуваалгадаг.

***

Олонхи студентнэр 22 миллион совет хүбүүд, басагадые нэгэдхэһэн нинтык һайн дуранай эмхи болохо комсомолой гэшүүд байна.

***

Дэлхэйн 119 ороннөө ерэһэн 21 мянга үлүүтэй студентнэр мүнөө Советскэ Союз дотор һуража байдаг. Тэдэнэй дундаһаа нилээд олониинь—10 мянга шахуу хүн Азиа, Африка болон Латиин Америкын шэнэ гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд.

(АПН).

ҮНЕЭД ЯАХАДАА ҺУБАЙРНАБ?

Иимэ тоонуудые түрүүн харуулаябди.

8430 үнеэнһээ 5237 тугал абтаа. 1775 гунжадай 1035-ниинь тугаллаа. Хэр олон тул абтаа гэшэб гээд бодожо үзэхэдэ, бирагүйхэн дун харуулна. Зэдын аймагай ажахынууд жэлэй эхиндэ эды толгой үнеэд, шэнэ гунжаатай байһан аад, нилээд олонноонь тул абажа шадаагүй бшуу. Тиихэдэ мүнөө жэлдэ 10743 толгой мал үрэжүүлэгдэхэ байһан. Августын нэгэнэй байдалаар ородоод 6776 толгойнь үрэжүүлэгдээд байна. Аймаг дотор олохон үнеэд саг соогоо үрэжүүлэгдэнэгүй бшуу.

Шалтгааниинь юуб? Үнеэдые искусственна аргаар үрэжүүлхэ худэлмэри муугаар эмхидхэгдэнэ. Ажахынуудта 45 һаалиин фермэ, мүн хашараг болон гунжадые харууһалдаг 20 гууртэ тоологдодог. Теэд аймаг дотор үрэжүүлгын 19 пункт худэлнэ бшуу. Зарим ажахынуудта энэ худэлмэри ородоошье ябуулагданагүй. Жэшээлхэдэ, Борьёогэй совхоздо үнеэд олон. Эндэмнай мүнөө үедэ нэгэшье пункт худэлнэгүй. Баһал иимэрхүү байдал «Октябрьский» совхоздо үзэгдэнэ. Энэ ажахын долоон фермэдэ үнеэд миил бухала оруулагдажа байдаг. Тоолон гаргахада нэгэ бухада 60 гаран үнеэн табигдаха болоно. Торгин совхоздо 22 һаалиин фермэ, эмэ хашараг, гунжадай гууртэнүүд бии. Тиигээд эндэ үрэжүүлгын хоёр пункт худэлнэ. Хайшан гээд хоёрхон пунктда совхозой бухы үнеэд үрэжүүлэгдэхэб даа.

Олохон ажахынуудта бэеэр томо болоһон эмэ хашарагууд тоологдодог. Теэд эдэнь саг соогоо баһал үрэжүүлэгдэнэгүй. Тусхайлан хэлэбэл, «Мир» колхоздо 300 толгой хашарагай 97-ниинь хээлитэй болгогдоод байна. Эдэ хашарагуудай 154-ниинь холын бэлшээриде—Ара-Торидо абаашагданхай. Эндэнь нэгэшье бухэ байхагүй. Доржо Банзаровай нарэмжэтэ колхоздо гурбан зуугаад хашарагай 50 гараниинь бухада табигдаа. Мүн олонхи ушарта искусственна аргаар үрэжүүлэгдэһэн үнеэд тоо буридхэлдээ абтанагүй. Фермэ бухэндэ туслаар журнал дээрэ бэшэгдэхэ байгаад, энэнь анхарагданагүй бшуу. Иимэ байдал илангаяа Торгин совхоздо үзэгдэнэ.

Малай тоо толгой олошоруулха талаар худэлмэриин муугаар эмхидхэгдэжэ байхада КПСС-эй райком, Зэдын үйлэдбэриин управлени ямаршье хэмжээ абанагүй.

Мүнөө үедэ ямар юумэн хэгдэхээр байнаб гэжэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдһөө асуугдахаар байна.

А. БАЛДАЕВ,
зоотехник.

ХАРГЫН ГОМДОЛ

(Шүлэглэмэл фельетон)

Шанага, Шэбэртэ тосхонуудай хоорондохи харгые гол түлэб Бэшүүрэй совхоз, Хёлгын леспромхоз, Потаминай модо бэлэдхэлэй пункт хэрэглэдэг юм. Теэд энэ харгые хэншье заһанагүй.

Хангай ехэ дайдынгаа
Хабһан дээгүүр зурыжа,
Хонгор уужам талынгаа
Холо, ойрыень хэмжэжэ,

Үнсэг нюруу дээгүүрээ
Үндэгэ мухарюулмаар һэм.
Шэлэ нюрган бээ
Шэлтэй сасуулмаар һэм.

Даян холын сэнхирые
Дахаһаар ошодог бэлэйб.
Тахынш, машинышш гүйдэлые
Таашаан хэбтэдэг бэлэйб.

Аяар холо руу хүргэдэг
Арга шэдеэр ехэл һэм.
Ашаа, баялиг шэрэдэг
Алдар нэрээр ехэл һэм.

Харин мүнөө яашообиб?
Ханха хунха шарха соом
Хамхуул бүртаг ургашоо,
Хатуу нюргам зулгаршоо.

Хотирһон бэтирһэн ташаамни
Холонхой яндан талхишуу.
Хүүргэ олон дугаагни
Хүлэй зангадал адлишуу.

Нуур, сөөрэм тогтошоод,
Нугаһад тэндэм сэнгэшоо.
Ханааб хобоом бүтүүршоод,
Тахай-эзэн жаргашоо.

Халаг, хулаг, халаг даа
Харгы гээшэ гүб, бэшэ гү?
Хатаран энээгүүр зобонхаар
Хажуу тээшээ гараха гүш?

Шанага, Дабаата руу
Шабар гээшэ хүзүүсээ.
Арһан түлам һогтуу
Архиншан мэтэ шальпайшоо.

Цыденжапов Батамни
Шэнхинүүлэн ерэбэ машинаа.
Шарха яратай нюргыем
Шадал соогоо маажуулба.

Мэлхэй шэнгеэр дабхюулбаш.
Хэлэеэ тэрэм хазажархео.
Тотого үһээгээ мүргэжэ,
Толгой тархи хабдашоо.

Хараал шэрээл гээшээр
Харбажа оробо намайгаа.
Ханха хунха туранхай
Харгыш байха хэсүү даа.

Цыденжапов Батамни,
Сэхээ хэлэнэш—болоо даа:
Шамай хүмэрюулхээр байһамни
Миниш зэмэ бэшэл даа.

Хүнгэн «Волгоор» табилдаг
Козлов гэжэ ноён бии.
Зөөлэн һандайнь дэбхэржэ,
Зүүдэлүүлнэгүй шахуу.

Совхозой олон машинын
Собхоролдожо ябахыень
Хараад үзөөд хамаагүй,
Хамхарханьшье тоногүй.

Хюлгэ мэтэ байтарни,
Хёлгын промхоз, Дунаев
Ялхи ялхиһаар ташааем
Яһан яндан болгоо лэ.

Хараад мүнөө хамаагүй
Хабһыем тоншоһоор.
Нойтон хүндэ нарһадаар
Нюргыем наншаһаар.

Хубшын баялиг асардаг
Потаминай участок.
Пруидзе ноён гэлсүүлдэг,
Даргань яаһан хашан бэ?

Һанаха байха харгыгаа
Һалхи, бороо, саһанда
Найдажархёод һуухадаа,
Нюрга һээрээш үбдэнэгүй.

«Волго», «ГАЗ» машинынь
Бороогой шааян байтар
Уһа шабартаа унагаажа,
Унтуулангүй хонуулһайб.

Үгышье һаа, ондоогоор
Модон тэргын «дүүжэндэ»
Монсогор табин гүйлгэжэ.
«Зөөлэхэнөөр» хатаалһайб!

Халаг, хулаг, халаг даа
Хамтын харгы гээшэ гү?
Хагзарһан нюргыем эдэгээхэ
Хамтын эмшэд хаанаб даа?

Д. ТОГОШИЕВ.

ТҮРЭЬЭН ҮДЭР

Хүн боложо, хужа алтан дэлхэй дээрэ мундэлһэн хүүгэд гэртэхиндээ, түрэл саландаа хэды ехэ баяр асардаг гээшэб. Түрэһэн тэрэ үхибүүнэй хэтын хүби заяа юрөөһэн хэды эмэрхы үгэнүүд хэлэгдэнэб!

Һаяын нэгэ амаралтын үдэр һэн. Нарһатын Соёлой байшан гоё һайханаар шэмэглэгдэнхэй, баглаа сэсэгүүд үнэ булялдаач, үнэр хангалаа ангилуулна. ЗАГСын таһагые даагша Нина Ивановна Очирова орогшодые угтан, үүдэн дээрэ амаршална. Хунуудшье зал соо олон боложо, баярай энэ үдэр үргэлжэлүүлэгдэбэ.

Ажалшадай депутадуудай Ярууныи аймагай Совеэй депутат П. С. Туговикова үгэ хэлэхэдээ:

— Мүнөөдэр ерээдүйдэ, коммунизмын үедэ ажаһууха хүнүүдэй түрэһэнэй баяр тэмдэглэжэ байнабди. Энэ халаа гансахан эсэгэ, эхэнүүдэй баяр бэшэ, бүгэдэ ниитымнай баяр. Үхибүүд—манай зол жаргал, ерээдүймнай, — гэбэ.

Нарһатын совхозой худалмэришэн Цыжибоной бүлэдэ түрэһэн Арюун гэжэ хубүүндэ гэршэлгэ хамагай түрүүнэ үгтэбэ. Арюун хубүүн арюун нэрээ нэрлүүлхэ хүн болохол.

СМУ-гай худалмэришэн Леонид Степанович Рыбаковой бүлэдэ түрэһэн хубүүндэ Анатолий гэжэ нэрэ үгтэбэ. Тэрэ хубүүнэй эхэ Зинаида Яковлевна нялха заахан хубүүнэйнгээ наһан соогоо зүүжэ ябаха нэрые эндэ хууляар баталуулаа.

Аймагай Советэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо нухэр Василенко, ВЛКСМ-эй аймагай комитедэй таһагые даагша нухэр Дансаранова гэгшэд тэдэ эсэгэ, эхэнүүдтэ зол жаргал юрөөгөөл, бэлэг барюулаа.

Нимэ баяр ёһололой оршоо байдалда Советскэ Союзай эгэл бишыхан гражданнуудые регистрацида оруулга эдэ анха туруушынхээ эмхидхэгдэбэ.

Н. ДАМБАЕВ.

Халан абамаар дүй дуршэл

Хэрэн тосхондохи Ленинэй аэрэмжэтэ дунда һургуулиин багша Надежда Арсентьевна Тулусоевагай танилсаһан байгааб. «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэһэн значок тэрэ хүнхэй. Эрхүүгэй областьдо түрэһэн. Һургуулиниигаа бүхы классуудта энэ багша ганцаараа буряад хэлэ, литература заадаг байба.

Хүүхэдэй тухайнь хүсэлөөр хэлэхэнь бэрхэтэйшэг. Тиихэн тулада буряад хэлэ, литературынь кабинет соо заатагүй ороо хэрэгтэй. Тиигэбэл, буряад совет литературын бүхы туухэ урдатнай дэлгээтэй байха. Тэрэ кабинедэй хананууднаа Буряадай сойл гэгээрэлэй элитэ ажал ябуулагшадай дүрсэнүүд урдаһаатнай хаража байха. Столнууд дээгүүр буряад хэлэн дээрэ гарадаг газетэ, журналнууд табяатай. «Коммунизмын зам» гэжэ ханын газетэ гаргагдадаг. Энэ кабинет соо бүхы юумэниинь һайханаар, зохидоор түхеэрэгдэнхэй. Газаа талаһаань харахада нимэ.

Саашань энэ багшын ажалтай үшөө гүнзэгыгөөр танилсаха гэбэл, урогуудтань ороожо үзэхэ, шэнжэлхэ, Надежда Арсентьевнатай, тэрэнэй һургашадгай хоорэлдахэ хэрэгтэй. Тиигэбэлтнай ехэ һонин байха, сэдьхэлээ ханахат.

Энэ багшын хөөрэхыень шанахада, ямар сэбэр, уран хүрсэ үгэтэй гээшэб. Бүхы буряад хэлэнэй цугалбари, баялигынь, шорон хурса үгэцүүдынь хуу бии. Ярихыень дуулажа байхада, ямар нэгэн тунгалаг сэбэр уһатай мүрэнэй урасхаал мэтэ нэгэ жэгдэ, аалихан. Хэлэ бэшэгээр гү, али литератураар гү — ямаршье урок болоо хадаа нимэ зохидоор үнгэрдэг байна. Хараад үзэхэдэ, буряад хэлээр, литератураар үхибүүд ехэ юумэ ойлгодог, тэдээндэ дуратай. Түрэл арадайнгаа үльгэр туужада ямар дуратай гээшэб. Энэ багшын хүтэлбэрилдэг уран зохёолой кружогто 40 хүн хабаадана. Эдэнэр Түнхэнэй колхоз, совхозуудаар ходоо аялшалжа, оөһэдынгөө зохёолнуудые уншадаг, дуу дууладаг, хатаг танца хэдэг, уран зохёол, ньеса гүйсэдхэдэг гуримтай. Кружогой совет программыень табижа үгэдэг. Энэ кружогойхидой ажал туһай хүн зон ехэ маргажа хөөрэлдэг.

Зарим газар нютагуудаар һургуулинуудта ябахада, нимэрхүү юумэ хөөрэлдэжэ байдаг: түрэлхи хэлэ, литература үхибүүд үзэхэ дурагүй, уроһоо тэрьелшэдэг. Хэтэрхэдээ зарим газарнуудта буряад хэлэ, литература ород хэлэн дээрэ зааха тухай ярилдааншье гарадаг гээшэ. Юундэ нимэ юумэн болоноб?

Хэрэнэй һургуулиин багша Надежда Арсентьевнагай аша габьяа юуб гэхэдэ, түрэл хэлэ ба литературадаа үхибүүдые дурлуулжа шадаа, тэдэнээ заахадаа шадабаригай, үхибүүдэй анхарал татажа шададаг гээшэ. Тэрэнһээ гадна, урогой һүүлээр хэгдэдэг худалмэри эрхим һайнаар эмхидхэгдэнхэй. Юуб гэхэдэ, энэ багша түрэл хэлэ ба литературын барагдашагүй баялигые—үльгэр туужа суглуулха, шэнжэлхэ хэрэгтэ ехэ һаналаа табидаг, арад зонтой нягта холбоотой байдаг юм. Оньһон үгэ, дуу, үльгэр туужа суглуулха хүтэлмэридөө һурагшадые хабаадуулдаг, арадай аман зохёол мэдэдэг хүнүүдтэй нягта холбоотой болонхой. Аман зохёол суглуулһан бэсэрээ тэдэнээ концерт, үзэгдэл болгон табидаг — эгэл нимэ аргаар түрэл хэлэ, литератураяа һурагшадтаа дурлуулжа шадаһан байна.

Энэ багшын дуршэлые халаа абажа боломоор гү? Манай Баргажанай аймагта зургаан дунда, найман жэлэй табан, 17 эхин буряад һургуули бии юм. Эдэ бүгэдэн хадаа соёл культурын ехэ хүсэн болоно. Эдээнһээ гадна хэлэн олон соёлой байшангууд, уран һайханай бүлгэмүүд, буряадай үльгэр туужа мэдэдэг, хөөрэдэг хүнүүд ямар олон гээшэб. Хэрбээ манай багшанар, һурагшад, уран һайханай бүлгэмдэ хабаадагшад, газетын хүдэлмэриилэгшэд, арадай аман зохёолдо дурлагшад—эдэнэр бүгэдээ арадай үльгэр түүхэ суглуулаа һаа, ямаа ехэ ажал хэхэ байгааб. Энэ тон шухала, манай аймагай буряад хэлэнэй багшанарта аргагүй туһатай зүйл.

Аймагай буряад һургуулинуудай һурагшадай хүнүүдһээ бэшэжэ абаһан материалнуудыг энэ һаа «Баргузинская правда» газетын редакцида оробо. Жэшээнь, Цыдып Хартагаев, Димидма Будаева, Саджидма Ширабон, Дулгар Яковлева болон бусад 61 гаабари. Хэдэн олон дуу, нэгэ үльгэр хөөрэжэ үгэһэн байгаа. Тиихэдэ һурагшад Б. Арсаланов (Аргада), А. Гармаев (Иестерихэ), Ж. Гомбоев (Алда), манай уншагшад В. Тэлин (Хурамхаан), Ч. Чимидцыренов, Эрхито Гомбоев (Аргада), Б. Надагуров (Барагхан) болон бусад шүлэгүүдээ эльгээжэ, манай газетэдэ гаргадаг болонхой. Эдэ бүгэдэ бүлтадаа һайшаалгай байһаниинь арсашагүй. Муу юумэнь юуб гэхэдэ, энэ худалмэри ямар нэгэн гуримтайгаар ябуулагдаха аад, тиигэгдэдэггүй. Энээниие гуримтай болгохын тулада нухэр Тулусоевагай жэшээгээр һургуули бүхэндэ арадай аман зохёол суглуулха кружок эмхидхээ һаа, һайн байха һэн гэжэ һанагдана. Иигээ һаа, һуралсал-хумүүжүүлгын худалмэриишье һайжарха, үхибүүд түрэл арадайнгаа уран зохёолдо дуратай, юумэ шэнжэлхэ, һонирхохо хүсэлэнтэй болохо байгаа.

Б. ГАРМАЕВ,
«Баргажанай үнэн» газетын хүдэлмэрилэгшэ.

«Дэгэл захатай, хүн ахатай юм» гэһэн статьяе зубшэн

ҺАЙН ҺАЙХАН ЗАНШАЛА
ЗАЛУУШУУЛЫЕ ХҮМҮҮЖҮ

«Дэгэл захатай, хүн ахатай юм» гэһэн бэшэг «Буряад үнэн» газетэдэ уншаад, ехээр һонирхобоб, зубшөөбэб.

Нютаг бүридэ айл аймагайнгаа ахамад зонние хүндэлэн, бууралай үтые һургаал гэдэг, хүндэлдэг залуушуул тон олон, ехэнхи хубинь!

Манай нютагай аха захапарай нэгэн, 80 гарамгай наһанай Гончик Гармаев гэжэ үбгэн һаалишан басагантаяа мал дээрэ баилсадаг юм. Энэ фермын залуушье, наһатайшагшье һаалишад, малшад, туталшад ямар нэгэн ажалаа яажа бүтээхэ туһай хэлсэхэдээ: «таабайһаа асууя» гэлдэжэ байхыень нэгэтэ бэшэ дуулааб. Энэ үбгэн һайхан болотор хамтын ажалдэ ябаһан тула худалмэрийн оньһонуудые дуулаһан мэдэдэг. Малаадуулгаһаа захалаад, үбһээе хэзээ тармаха, сомоходонь хүрэтэр заабариджал байдаг лэ. Энэ үбгэнэй нэгэ хубүүнийнь хори гаран жэл колхоздоо ветеринарна фельдшерээр ажаллана. Бага хубүүгээ ойро хамаатындаа хүбүү хэхыень үгэһэн ха. Тэрэнь багша. Алишье хүбүүдынь адли тэгшэ эсэгэдээ туһалаад, һаалишаныар худалдаг эгэшэдээшье туһалалсаад лэ байдаг. Багша хубүүнийнь үргэһэншье, түрэһэншье эхэ эсэгээ адли тэгшэ һанадаг, туһалдаг юм.

Уг залгаха хубүүгүй гү, али үтэлхэдөө сайгаа шануулха басагагүй зариман танил нүхэдһөө гү, али түрэл саданһаа үхибүүргэжэ абадаг гээшэ бэд даа. Теэд тэрэ үрэнь борьбоо бордойлгобол, үргэһэнөөшье, түрэһэнөөшье үзэдэггүй ушаршье гарадаг.

Түрэһэн эхэ эсэгэдээ дурагүйдэхэдөө: «хэрэггүй хадам хүндэ үгэһэн юм бээ»—гэхэ. Үргэһэндөө дурагүйдэхэдөө: — «эдээнһээ түрэһэн бэшэб»—гэжэ шалтагаалдаг.

Алишье нютагай үбгэд, хүгшэдые ажаглахада, манай эрдэм наукын, соёл сурталай, ажахын амжалтануудые дуулахадаа, ямар ехээр баярлажа, бахархажа һуудаг гээшэд бэ. Тэдэнэр үрэ хүүгэдэйнгээ, аша гушанарайнгаа «гарые гаргагада, хулые дүрөөдэ» хүргэһэндөө баярлажа һуунад ха юм. Харин тиихэдэнь, зарим нэгэн (тоотойхон, үсөөн ааб даа) залуушуулнай урдаһаань яржаганаха, таһа эридээр харюусаха гү, али аманда орошогуйгөөр хараажархёод, урмыень таһалжа, олоной нэрые бузарлана гээшэ.

«Буряад үнэн» газетэдэ февраль нарада толилогдоһон «Үлэгшэнэй хэрэг» гэжэ статьяе уншагшад һанана ёһотой. Тэндэ Үлэгшэнэй һургуулиин директор Екатерина Жамсарановагай аашануудтухай хэлэгдээ һэн. Энэ статьягай һүүлээр нухэр Жамсарановае ажалһаань сүлөөлһэн байгаа. Буруу ябадал, аашануудтухайнь найса хэлэгдээ, ойлгуулхые оролдогдоһон байха. Теэд тэрэнэй һүүлдэ багша Жамсаранова аашаяа болёо гэжэ һанаа гүт? Дэмы. Юрын багшаар худалхэ дурагүйдээд, дурааараа һургууляа хаяад, ондоо нютаг (Зэдын аймаг) ябашоо һэн лэ. Тэндэһээ хаа-яахан Үлэгшэндөө (хадамуудтаа) ошоходоо, архихан балгаад, айхабтар хатуу хараал юрөөл табиһаар лэ. «Үлэгшэнэй залуушуулай үхэжэ дуулахые хүлеэхэм». «Үлэгшэнэй хүтэлбэрилэгшэд гээшэ ороолонгууд юм» (эдэнь хэд бэ гэхэдэ, сомоной, котхоой түрүүлэгшэнэр, парткомой секретарь, һургуулиин партгруппын секретарь, РСФСР-эй һургуулинуудай габьята багша). «Үлэгшэнэй зон өөдэлхэгүй» гэхэ мэтээр аманда орошогуйгөөр хараал шэрээл табижа ябадаг гуримтай. Эдэ бүгэдые дуулһан тоолоод яахамнайб. Зүгөөр бүхэли нютаг нугын хүн зонние нигэжэ хараажа, хэлэжэ ябахэ гээшэнь хайшаа юм. Хэлэ амандашье, һанаандашье баттахагүй шэнги байна. Эдэ бүгэдыень дуулахадаа, манай нютагаархид схэер гайхалсадаг. Ямар ехэ хоро шарань гээшэб гэлсэдэг байна. Бүхы талаһаа бүсадта ульгэр жэшээ харуулха ёһотой хүнүүд аад, өөһэдөө нимэ байхадаа, залуушуулда (эдэнэриин үсэгэлдэрэй һурагшад ха юм) ямар нүлөө үзүүлхэ болоноб?

Гайхамшагта үе сагта ажаһуунабди. Октябриин революциин 50 жэлэй ой дүтэлжэ байна. Гаргаа бүу зэбсэг барижа, Совет засаг тогтооһон габьята хүнүүдээ, тэрэшэлэн Совет засагай түрүүшын жэлһээ хүдэлһэн солото хүнүүд—буурал толгойтод пенсидэ гараһан байнад. Манай ороной хүргжэлтын саашанхи шатада—колхоз байгуулалсаһан, тэрэ сагһаа хүдэлжэ эхилһэн, хамтынгаа баялигые арьбадхалсаһан ахамад үегэд байна. Эдэ бүгэдэнине хүндэлхэһөө гадна, эдээндэ ехэ анхаралтайгаар хандаха, эдэнэрэй баян дуршэл хэрэглэхэ, богонёор хэлэхэдэ, эдэнэрэй һайн һайхан ёһо зэншалаар залуу үетэнние хүмүүжүүлхэ гээшэ айхабтар ехэ удха шанартай. Октябриин революциин 50 жэлэй ойе угтуулан, нимэ худалмэри заатагүй ябуулха шухала. Һайн һайхан революционно ёһо гуримые уг залгуулан, саашадань дэлгэрүүлхэ ёһотой хабди гэжэ һананам. Эдэ бүгэдэ бидэнэрэй, партийна худалмэрилэгшэдэй, арюун уялга мүн. Манайшье нютагта колхозой байгуулагдаһан түрүүшын жэлһээ эхилээд худалжэ байһанаа пенсидэ гараһан бултанай хүндэлдэг буурал толгойтод олон. Хэдэн жэшээ харуулая. Бүхы наһаараа һаалишанаар худалһэн, мүнөө пенсидэ гараһан Цырен Очировна Цыбенова гэжэ нютагайнгаа хүн зоной дунда хүндэтэй эхэнэр бии юм. Буряадай АССР-эй Верховно Советэй хоёр зарлалда депутат ябаһан, мүнөөшье нүхэр Цыбенова миин гэртээ байжа шададаггүй. ниитын шалгагша даабаритай. һуһаалиин гүүртэнүүдээр ходол ябажа, хүн зондо туһалжал байдаг. Ажалша бэрхэ табисууртай хүн. Фермэнүүдээр ябахадаа, ариг сэбэрые шалгадаг, малшадай суглаанда хабаадажа, ажаглалта дурадхалнуудаа хэлэдэг юм. Иигэжэ малшадташье, бидэнэртэшье ехэ туһаламжа хүргэдэг. Пенсионернүүд Долсон Цыденова, Сандак Дансарунов гээд тоолохо болоо һаа олон байха. Эдэнэрэй һайн ёһо заншалые халан абахын орондо, харин зарим залуушуул (үсөөхэн ааб даа) архи... һатай хүнүүдые ябадал гаргадаг... эрихэһээ эхилээд... аашалдаг гэшэ... шээ харуулая. Ма... залуу хүбүүн Л... сарунов гэжэ бии... дэ гараһан аад, хүр... Тиигэн гэхэдэнь... архинин түлам болж... аашалжа ябадаг. Х... гасадаа «альган... эдюулдэг хүн. Ин... люур ябадалтай г... хэрнүүд дайралда... бүгэдэ хадаа хүр... соролой худалмэр... һан дээрэһээ гар... за. Энээндэ манай... рилэгшэдэй, зэмэ... Хүмүүжүүлгын хүр... гадхаха тухай хэ... го гаргагдаг гэ... хай доро дурдахэ...

Аха нүхэдөө хүр... рим тухай хөөрэ... революциин, ажа... хүнүүд, үнинэй... дай һайн һайхан ёһ... хай онсо анхара... ха. Эдэ бүгэдэ... шэнэ, мүнөө үе с... муудые дэлгэрүүл... худалмэри ябуулг... талаар манайда... ри ябуулагдана. Х... гэр бүлэ боложо... ходонь, ниитын о... һаа: эхэнэрнүүдэй... моной Советһээ... байлсадаг болоо. Х... бэлэг сэлэг барилг... мэ архидаа хэнгүй... рэ хурим хүүлхэ... мэтэ, худалмэри... Үшөө нэгэ ним... шаа. Колхоздо эх... дай олон хадань... һайндэрые ёһэн т... дэг бэшэ, хари... удхатай болгохо... доно. Жэшээнь, ... колхозой үнинэй... нэрнүүдые маг... дэр үнгэрөө. Нэн... гуримаар эдеэ б... соносхогдоо (жэл... дэртэ ямар нэгэн... дэдэг). Колхозо... эхэнэрнүүд энэн... ба. Наадан болодо... хэ мэтээр олон х... лүүлэгдэдэг болоо... харахада, эхэнэрэй... хүхюугээр. ноо... эмхитэйгээр үнгэр...

Аха нүхэдөө хүр... гурим тухай хөөрэ... түрүүн, эхэ эсэгэ... тээ үльгэр жэшээ... дынгөө хүндэ хэ... гүй ёһотой. Үхибү... жүүлхэ талаар... өөрын ёһо гурим... Гэр бүлын педаг... мнай аргагүй ехэ... ли юм бээ. Энэ... статья бэшэхэдэ... нүүд бэшэхэшье... энэ асуудалай... —залуу үетэнние... хэрэгтэ аха хүнүүд... шээ харуулха... хүнүүдэй һайн... маар хүмүүжүүлхэ... хэеэ һанаа һэм.

Д. А...
Захаамни...
«Красный Октябрь» партконой...

Намарай бүүдэгэр... эрьедэ хон-жэн. Үг... бодоһон, һайса агаа... ангуушад сайгаа... хөөрэлдэжэ һуун... гаһа ушагаагааб? Хэр... хаанаһаань, хаагу... ерээб? Хэр дээгүүр... нинидээб? Ангуушадай... хадаа хүрэнэгүй.

П. ЯХНОВЕЦКИИН...

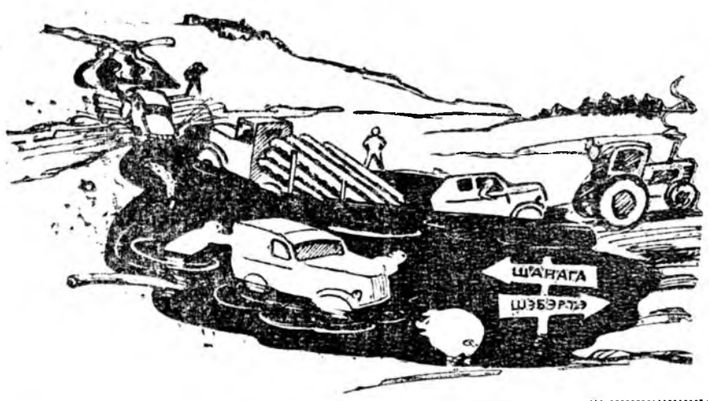

ХУРСА ГУУРҺАН, ХОРОН ҮГЭ

Аргадын гол гудамжада далбагар сагаан саарһанай хадаатай байхыень холодоо харахат. Энэ хадаа Аргадын совхозой комсомолой болон профсоюзай элэбхитэдэй үүсхэлээр гаргагдадаг сатирык шог зураата «Халаахай».

Эндэхи элэбхитэд үдэр бүри шахуу тиимэ хууда гаргажа, архи уугшад, аараг залхуу ябадалтаниие хайра гамгүй шүүмжэлжэ, хурса гуурһаар, хорон үгөөр шоглоно. Гаргагдадаг энэ «Халаахайнь» хүмүүжүүлхы нүлөөтэй байһаниинь хэлсээнгүй.

В. ЖИГЖИТОВ.

ЮРЭ БУСЫН ХҮНЖЭЛ

Семипалатинска сэмбын комбинат бүдүүд соо агаар хабшиһан, юрэ бусын хүнжэл оёдог болоо. Хоорондоо клеткэнүүдтэй хоёр ондоо бүдөөр иимэ хүнжэл оёдог байна. Клеткэнүүдынь дундаа зайтай байдаг. Тэдэнэй хоорондо агаар ороод байнадаг, тиигээд одеялые намнагар, дулаан болгодог. Иимэ хүнжэл оёхо бүдэй 30 процентнь торгон, 70 процентнь штапель байха болоно. Тиигэбэшье нооһон бүдһөө һураггүй дулаан байдаг.

Нооһоной промышленностиин эрдэм-шэнжэлгын түбэй институдай мэргэжэлтэд иимэ хүнжэл оёхо һанамжаяа семипалатинскынхидтэ дурадхаһан байгаа.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур.
1965, оной сентябриин 4.

Нютагай таабаринуудһаа

Хөөрхэйхэн гурбан хухэ
Хундэлэн гурбан дабаан.
Жаргаланга гурбан тала
Жэмэстэ гурбан агуула.

(үбэл, хабар, зун, намар)

Доһбон харын дали шэнги
Дотор Монголой эмээл шэнги.
Хурса хутагын эри шэнги
Хурдан мориной һоёо шэнги.

(Нюрган).

Яг тэхын эбэр
Янга хаанай модон,
Эг булгын һүлһэн
Эсэһэн мориной шурбэһэн.

(Номгон).

ОНЬҺОН ҮГЫН ТАИЛБАРИ БАДАГУУД

«Эдихэнь горшоог Ябахань вершоог»

Ажаллаха болоходоо
Мэлхэй бэеынь худэлсэ.
Архидаха болоходоо
Могой бэеынь худэлсэ.

Мал гэхэдэнь
Малгайгаа бэдэрээшэн.
Мяхан гэхэдэнь
Магардаанаа дэлдээшэн.

Арадай нюдэндэ
Эдихэнь сулал горшоог.
Ажал хэрэгтэ
Ябахань сулал вершоог.

«Хэлэхэнь урагшаа хэхэнь хойшоо»

Шуурга шамарганда
«Ши-бигүй» ошохо.
Саһа этэлгэндэ
«Бинь» гэртэ хорохо.
Үбһэ хуряалгада
Үглөө мүнөөгүй гараха
Үтэр яаралганда
Үглөөнь сула диилэхэ.
Хэлэн дээрээ
Хэлэхэл үгэнь урагшаа
Хэрэг дээрээ
Хэхэнь ходо хойшоо.

Р. РАБЖУЕВ
суглуулаа.

Миниатюра

ҮЛГЫН ДУУН

Назым ХИКМЕТ

Хубүүмни халууршоод хэбтэнэ. Яашье унтанагүй даа. Нюдэниинь гэрэлтэн ошотоно. «Хүбүүндээ үлгын дуу дуулаһуу даа» —гэжэ эхэнь хэлэнэ. Ямар дуу? Эхэнь хубүүндээ: «Хүүгэд нойрсоно, баю-баюхан, хашаан соонь тугал орошоо, баю-баюхан» —гэһэн дуу дуулаха гээшэ гү, али «Нойрсыш даа, хубүүмни, нойрсыш, наһаа хүсэхэдөө бурханай хайраар хааншье боложо болохолши» —гэһэн дуу гү? Үгы даа, нимэ дуунуудые дуулахагүй. Хубүүндээ нимэ үлгын дуу дуула гэжэ би эхынь гүйбаб:

«Хөөрхэн үрэмни, унтыш даа, баю-баюхан...

Заха хизааргүй үргэн далай зүүдэндэш харагдадаг. Далайн долгин орьёлон, хөөһэтэн, дабхаряатаһан хабсагай мэтэ мэлмэрнэ. Нойрсыш даа, хубүүмни, баю-баюхан. Ши кораблиин капитанай табсан дээрэ зогсонош. Зүүн, баруун тээш уһан шааян шууяна, урдашни, хойношни,— баһал уһан. Уһан шинии зориг туршахаа урялна. Хамаагүй даа, хубүүмни, бу айлши. Машинаш, минии зүрхэн шэнги, шархалтагүй худэлнэ. Кораблиинш хэрһэн эбдэршэгүй бэхи. Штурвалшни найдамтай гарта.

Нойрсыш даа, хубүүмни, баю-баюхан...

Далайн нэгэ эрьеһээ нүгөөдэ эрьедэнь хүрэтэр асари томо хүүргэ баригданхай... Харалши, ши тээ тэрэ хүүргын ялагар түмэр бахана дээрэ зогсонош. Доошоо харыш даа, гансал толгойшни бу эрьег. Дээшээ харыш даа, толгойшни тэнгэри тулаад байһаншуул... Унтыш даа, хубүүмни, баю-баюхан...

Харалши, ямар олон номууд бэ? Ши тэдэнние дуулһан уншаа гүш? Магнайшни уршалаатажа, үһэнишни саһан шэнги сайшанхай. Шам шэнги хурса хараса тай хүн дэлхэй дээрэшье үгы ха. Нюур шарайшни мүхэшэгүй һайхан лэ. Бэдэрһэн юумэеэ олохогүйб гэжэ урмаа бү хухара, бу ай. Уншалши, тиихэдээл олохош. Мэдэнэн мэдэсээ хэрэглэн, тэмсэл соогуур һуралшн...

Хөөрхэн үрэмни, унтыш даа, баю-баюхан...

Шагналши, шамда дуулдатар аялга хүгжэм зэдэлнэ. Харалши, ягаа һайхан шэрэнүүд гээшэб. Тэрэ мрамор уралан, уран гоё болгохын тула гаршни тэрэнние эльбэсэгээнэ...

Нойрсыш даа, хубүүмни, нойрсыш, баю-баюхан...

Моряк шэнги тунхаришагүй, барилгашан мэтэ бүтээсэтэй, эрдэмтэдэл сэсэн мэргэн, артистдал хүхюу хулгуу ябаарай... Нойрсыш даа, хубүүмни, нойрсыш, баю баюхан...»

Ородһоо Ф. ЦЫДЕНЖАПОВ
оршуулба

Редактор
Ц. О...

Н04872.